

Erciyes

Aylık Fikir ve Sanat Dergisi

(Ulusal Hakemli Dergi)

ISSN: 1300-4689

Sahibi ve Yazı İşleri Müdürü

Kayseri Kültür ve Turizm Derneği adına

Âlim GERÇEL

Genel Yayın Müdürü

Ömer BÜYÜKBAŞ

Düzenleyiciler

Prof. Dr. Önder ÇAĞIRAN, Prof. Dr. Remzi KILIÇ

Dr. Ahmet KAYASANDIK

HAKEM HEYETİ

Av. Nevzat TÜRKTEK (Erciyes Dergisi Emektarı)

Prof. Dr. Ahmet BURAN (Fırat Üniversitesi)

Prof. Dr. Ahmet CİHAN (İstanbul Medeniyet Üniversitesi)

Prof. Dr. Ali Berat ALPTEKİN (Necmettin Erbakan Ü)

Prof. Dr. Atabey KILIÇ (Erciyes Üniversitesi)

Prof. Dr. Erdoğan BOZ (Eskişehir Osmangazi Ü)

Prof. Dr. Gürer GÜLSEVİN (Ege Üniversitesi)

Prof. Dr. Hatice ŞAHİN (Uludağ Üniversitesi)

Prof. Dr. İlyas GÖKHAN (Nevşehir Hacı Bektaş Veli Ü)

Prof. Dr. Kemal GÖDE (S. Demirel Ü'nden Emekli)

Prof. Dr. Mehmet İNBAŞI (Erciyes Üniversitesi)

Prof. Dr. M. Metin KARAÖRS (Erciyes Ü'nden Emekli)

Prof. Dr. Metin ÖZARSLAN (Hacettepe Üniversitesi)

Prof. Dr. Mustafa KESKİN (Erciyes Üniversitesi)

Prof. Dr. Mustafa TURAN (Gazi Üniversitesi)

Prof. Dr. Nevzat ÖZKAN (Erciyes Üniversitesi)

Prof. Dr. Osman YILDIZ (Süleyman Demirel Üniversitesi)

Prof. Dr. Önder ÇAĞIRAN (Erciyes Üniversitesi)

Prof. Dr. Remzi KILIÇ (Erciyes Üniversitesi)

Prof. Dr. Tuncer GÜLENSOY (Erciyes Ü'nden Emekli)

Prof. Dr. Zeki KAYMAZ (Ege Üniversitesi)

Doç. Dr. Bayram DURBİLMEZ (Erciyes Üniversitesi)

Doç. Dr. Mustafa SEVER (Gazi Üniversitesi)

Doç. Dr. Kudret ALTUN (Erciyes Üniversitesi)

Dr. Ahmet KAYASANDIK (Abdullah Gül Üniversitesi)

Mehmet ÇAYIRDAĞ (Erciyes Üniversitesinden Emekli)

Yaşar ELDEN (Erciyes Üniversitesi)

Yazışma Adresi

Erciyes Dergisi, P.K. 218, 38002 KAYSERİ

Telefon – Belgeç: 0 352 231 73 03

İdare Yeri

Sahabiye Mahallesi Muhtarlığı

Kalenderhane Sokağı, Nu.: 8

38010 Kocasinan/KAYSERİ

Ağ sayfası: www.erciyesdergisi.com

E-posta: bilgi@erciyesdergisi.com

erciyesdergisi@mynet.com

alimgercel@mynet.com

İÇİNDEKİLER

SAYFA

Yazımızı Değiştirdiler Bir Gecede Câhil (!) Kaldık

Prof. Dr. Mehmet ŞAHİN.....1

Neşet Ertaş (Atışma-1)

Anadolu Âşıkları ve Ozanları Grubu.....9

Türk Masalları Üzerine

Doç. Dr. Nedim BAKIRCI.....10

Sayha (Şiir)

Mesut İlkey YANIK.....18

Hasret Çıkmazı (Şiir)

Prof. Dr. Önder ÇAĞIRAN.....18

Melikşah Masalı

Ülkü ÖNAL.....19

İnsanım (Şiir)

Hıdır CANALAN.....20

Ahıska Türkleri Bağlamında: Coğrafya, Vatan ve Dil

Dr. Erdiñç DEMİRAY.....21

Hayata Güzel Bakmak

Harika UFUK.....24

Şehit Düşer Mehmet'im (Şiir)

Rabia BARIŞ.....24

Asiye'nin Evi

Hasan TULÜCEOĞLU.....25

Mübtela (Şiir)

Mazlum AKYÜZ.....26

Öğretmen Olma Hikâyem

Muhsin BOZKURT.....27

Yalancı (Şiir)

Mehmet NACAR.....28

Bizim Kültürümüzde İsim Verme

Bedrettin KELEŞTİMUR.....29

İsmail Özmel ve Eserleri Üzerine Bazı Düşünceler

Abdülkadir GÜLER.....30

Fiyat Tarifesi (KDV dâhil)

Sayısı: 10 TL

Yıllık abone bedeli: 90 TL

Resmî abone bedeli (Taahhütlü): 120 TL

Yurt dışı abone bedeli: 40 Euro – 50 Dolar

Dergimiz öğretmen ve öğrencilere %10 indirimlidir.

Reklam bedeli: Reklam sahibinin lütfuna tâbidir.

Havaleleriniz için posta çeki hesabı: Âlim Gerçel, 116866

Baskı

Geçit Matbaacılık ve Yayıncılık San. Tic.

Orta Sanayi Bölgesi, Gazibey Caddesi, Nu.: 15 (Anatamir Karşısı) KAYSERİ

Telefon: 0352 320 48 61, Belgeç: 320 48 54

www.gecityayinevi.com E-posta: gecitmatbaacilik@hotmail.com

YIL: 38 ★ SAYI: 455 ★ KASIM, 2015

*Biz bülbül-ü muhrik, dem-i gülzâr-ı fırâkız,
Âteş kesilir geçse sabâ gülşenimizden.*
(Sultan II. Selim)

Memleketimden insan manzaraları

Başlıktaki ifadeyi çok eskiden beri ara sıra duyardım, son birkaç yıldır sıkça işitir oldum, son zamanlarda da neredeyse her gün duymaya başladım. Ekranda bir politikacı, hepimizin aklına, irfanına hakaret edercesine, “bu Cumhuriyeti kuranlar zorla yazımızı değiştirdiler ve millet bir gecede cahil kaldı, dedelerimizin mezar taşlarını okuyamaz olduk” diyor. Kendi kendime “eh, politikacılık bu ülkede zaten millete doğruları anlatmak, milletin irfanını yükseltmek, millete huzur vermek için yapılmıyor, bu da politikacıdır konuşur, mazurdur” diyorum. Ertesi gün ekranda, mesleğinin haysiyetini sıfırlayan, sahibinin sesi bir gazeteci, ağzından alevler saçarak aynı şeyleri tekrarlıyor. Bir sonraki gün, ekranda bir din adamı, bir başka ekranda bir üniversite profesörü, sokak işportacıları gibi bağırıyor, “bu cumhuriyeti kuranlar var ya, bunlar millete ihanet ettiler, bizim rüya imparatorluğumuzun yıkılması, yazımızı zorla değiştirdiler, milleti bir gecede cahil bıraktılar”. Aklım duruyor, zihnim duruyor. Televizyonu kapatıp hafızamı yokluyorum, çocukluğumda yaşadıklarımı düşünüyorum, kitapları açıp yeniden okuyorum. Fakat maalesef bu ayrışan dünyalarımızı örtüştürme imkânını bulamıyorum.

İki gün sonra, bir toplantıda, az çok lisan bildiği, birçok yabancı ülkeyi gördüğü intibai veren, temiz yüzlü, genç bir iş adamıyla sohbet ediyoruz. Çok geçmeden aynı cümle geliyor: “Hocam bütün sıkıntılarımızın kaynağında Cumhuriyet döneminde yapılan yanlışlar var. Mesela yazımızı değiştirdiler millet bir gecede cahil kaldı”. Bu yargının doğru olmadığını anlatmaya çalışıyorum: “Bu gün bir karar alınsa ve yarından itibaren Çin alfabesi kullanılacak dense, sen, yarın sabah, bütün bildiklerini unutup bir anda cahil mi kalacaksın? Evindeki kitaplar yok mu olacak, bunları okumaktan vaz mı geçeceksin? Çalışıp yeni alfabeyi de öğrenirsin ve ölünceye kadar ikisini birden kullanırsın. Geç-

mişte de aynen böyle olmuştur. “Yazının değişmesi, şu şu sebepten dolayı kötü oldu” diyebiliyorsan belki anlarım, ama “millet bir gecede cahil kaldı” dersin bu birçok bakımdan yanlıştır ve çok basit bir politik slogandır.

Bu olayın tam ertesi gün, köyde, çocukluğumdan tanıdığım, benden yaşlı biriyle karşılaşıyorum. Selâmlaşma ve kısa bir hâl hatır sormadan sonra, işaret parmağını yüzüme doğru sallayarak:

“Biliyor musun Memedefendi, bu Cumhuriyeti kuranlar var ya, milletin dinini ve ahlâkını kuruttular, yazısını değiştirdiler, bizi bir gecede cahil bıraktılar.”

“Sen kaç yaşındasın hacı efendi” dedim.

“Seksen iki” dedi.

“Demek ki, sen 1933 yılında doğduğun zaman en az 40-45 yaşında olması gereken deden, babannen ve 20-30 yaşında olması gereken baban, annen, dayın, teyzen, halan, amcan, hep Osmanlı döneminde doğmuşlardı. Hacı Efendi, bunların hangileri okuryazardı, söyler misin?” dedim.

“Ama Osmanlı’nın çok büyük âlimleri, hocaları vardı, evliyalı vardı Memedefendi” dedi.

“Peki, sen yaşıntı itibarıyla 1940’lı yılları benden daha iyi bilirsin ve annemi tanırsın, o tarihlerde annemden başka bu köyde (Hisarcık’ta) okuma bilen bir tek kadın var mıydı?” diye sordum. Bir an düşündü:

“Annen rahmetliyi iyi tanırım, çok bilgiliydi, neyse ezan okunacak Memedefendi, bana müsaa-

de” dedi ve gitti. Bundan üç gün sonra, komşu köyden, elli sekiz yıldır görmediğim bir çocukluk arkadaşım ile karşılaştım. Heyecanlandık, sarıldık, hâl hatır sorduk. Ankara’da yaşıyormuş. Köye gezmeye gelmiş:

“Memleketi yine karıştırıyorlar Memet Bey, ne olacak bu işler?” diye sordu ve daha ben ağzımı açmadan “yazımızı değiştirdiler, millet bir gecede cahil kaldı, olacağı buydu” dedi.

“Peki, yazı değişmeden önce cahil değiller miydi?” diye sordum.

“Hayır, yüzde sekseni tahsilliydi, hatta bazıları İngilizce de biliyordu” dedi.

İngilizce bilenin kim olduğunu hatırladım, biri aynı köyden olan teyzemin kocasıydı, Kanal Harekati’nda İngilizlere esir düşmüş, Mısır kampında kalmış ve çat pat İngilizce öğrenmişti. Bir diğeri Talas Amerikan Koleji’nin hizmetkârlığını yaparken birkaç kelime kapmıştı. Baktım ki lâfi uzatmanın faydası yok, “bu söylediklerin doğru değil, ama ayaküstü anlatılmaz, sonra konuşalım” diyerek ayrıldım.

Çekilmez, katlanılmaz oldu

Artık gına geldi. Nedir bu cür’et, nedir bu şartlanmışlık? Halkımız eskiden daha mı edepliymi ne? İyi kötü mürekkep yalamış, eğitime-öğretime emek vermiş, göz nuru dökmüş insanları görünce haddini bilir, ders vermeye kalkmaz, soru sorar ve cevabına katılmasa bile, sükûnetle dinleyip anlamaya çalışırdı. Hadi ilkokuldan sonra kalemi kitabı bir kenara koymuş olan, günlük maişet derdindeki insanları anladık, mazurdurlar. Ama üniversite mezunu, öğretmen, doçent, profesör, iş adamı, politikacı, bazıları yurt dışında okumuş, şu veya bu ölçüde lisan bilen ve dünyayı az-buçuk anlamış olması gereken insanlar, “cehlin (cehaletin) bu kadarı ancak tahsille mümkündür” hükmünü haklı çıkarırcasına, papağan gibi, aynı cümleleri nasıl kullanabiliyorlar? Bu ezberi hangi meş’um (uğursuz) niyetler yaptırıyor?

Hayır beyler, hayır, bunların hiçbiri doğru değildir. Bütün sıkıntılarımızın kaynağı, benim, senin, onun, velhasıl hepimizin kalitesizliğidir, yetersizliğidir, bilgisizliğidir, iptidailiğidir ve daha da vahimi böyle olduğumuzun farkında olmamaktır ve bu nedenle de, teşhis koyma ve çare arama yeteneğinden yoksun bulunmaktır.

*Cihan-ârâ cihan icredir, arâyı bilmezler,
Ol mâhîler ki, deryâ icredir, deryâyı bilmezler.*

(Hayâlî)

İlk genel nüfus sayımı

Modern manadaki ilk genel nüfus sayımı 1749’da İsveç’te yapıldı ve birkaç yıl arayla tüm Avrupa ülkelerinde nüfus sayımları yapılmaya başlandı. Osmanlı döneminde ise, birincisi 1831 yılında olmak üzere birkaç defa nüfus sayımı yapılmıştır

ama bunlar, toplumu tüm özellikleriyle tanımaya yönelik ve genel değildi. Kadınlar ise yok farz edilmiş ve sayılmamıştı. Asker ve vergi alma potansiyelini ölçmeye yönelikti. Dolayısıyla herkesi kapsayan ve toplumun tüm özelliklerini ölçmeye çalışan ilk genel nüfus sayımı, harf inkılâbından bir yıl önce, yani 1927 yılında gerçekleştirildi. Buna göre 1927 yılında toplam nüfusumuz 13.629.488 kişiydi. Türkiye genelinde 1.111.496 kişi okuma yazma biliyordu ve bunların toplam nüfus içindeki oranı sadece % 8 idi. Buna karşılık 12.517.992 kişi okuma yazma bilmiyordu. Bunların toplam nüfus içindeki oranı ise % 92 idi. Yani yüz kişiden doksan ikisi “elif görse mertek (sopa) sanıyordu”. Kadınlar arasında okuma yazma bilenlerin oranı % 1’in de altındaydı.

Bazıları da okur ama yazamazdı

Ayrıca, eski yazıyla (Osmanlı alfabesiyle) iyi kötü okuyabilenlerin önemli bir bölümü yazmayı bilmezdi, çünkü diğer başka sebeplere ilaveten, yazmayı öğrenmek, okumayı öğrenmekten çok daha zor ve masraflıydı. Kâğıt, kalem, mürekkep, sehpa (ya da rahle) gerekirdi ve çoğu insanın bunları alacak gücü yoktu. Şimdi de olduğu gibi Kur’an’ı yüzünden okumak, sadece dinî bilgiler öğrenmek ve beş vakit namaz kılmak yeterli sayılıyordu. Bu nedenle halk arasında, “kıl beşi bitir işi” gibi sloganlar türemişti, çünkü zekat vermek zengine mahsustu, hacca gitmek de binde bir insana nasip oluyordu.

Annem eski yazıyı oldukça iyi biliyor ama yazamıyordu. Ona eski yazıyla imza atmaya, belirli bir yaşa gelince ben öğrettim ve mühür kullanmasına gerek kalmadı. Hiç kimse de anneme eski yazıyla imza olmaz, demedi. Annem 1910 doğmuştu. Akçakaya köyünde, evlerinin bitişiğindeki caminin imamından (Hacı Ahmet Hocadan) okuma öğrenmişti. Beş tane kitabı vardı: Kur’an, Ahmediye, Muhammediye, Taberî Tarihi ve Delail-i Hayrat. Altıncı bir kitabı olmadı. 2008 yılında, 98 yaşında vefat edinceye kadar sadece bunları okudu ve vefatından bir ay öncesine kadar her ay Kur’an’ı hatmetti. Kendisine sordum:

“Anne, okumayı öğrenirken, neden yazmayı da öğrenmedin?”

Cevabı şu oldu:

“Oğlum, okumayı öğrendiğime şükür, eskiden kızları okula göndermezlerdi, hele yazmayı asla öğretmezlerdi, oğlanlara mektup yazar diye korkarlardı”.

Bazı üst düzey Osmanlıların dahi okuryazar olmadıklarına dair tarih kitaplarında bilgiler vardır. Mesela, Yedisekiz Hasan Paşa... Hatırladığım kadarıyla, Kırım Harbi'ne er olarak katılmış, gösterdiği başarılar nedeniyle saray çevresine alınmış, zamanla terfi etmiş ve 'paşa' unvanı verilmiştir. Abdülaziz ve II. Abdülhamit dönemlerinde sarayın korumasından sorumlu 'Beşiktaş Muhafızı' olmuştur. Bazı kitapların yazdığına göre, imzasını atmayı bilmediği için, eskiden, biri 'v' diğeri 'ters v' gibi yazılan, 7 ve 8 rakamlarının arasına bir çizgi çekerek 'Hasan' yazmayı ve böylece imzasını atmayı öğrenmiştir. Bu nedenle kendisine 'Yedisekiz Hasan Paşa' lâkabı takılmıştır. Bu gün böyle bir şeyi tasavvur edebilir misiniz?

Batıdaki şehirler ve Anadolu çok farklıdır

Şüphesiz ki İstanbul başta olmak üzere, İzmir, Bursa, Edirne vesaire gibi, Batıdaki önemli merkezlerde okuryazarlık oranı ortalamanın birkaç kat üstündeydi. Ama Orta ve Batı Anadolu'ya doğru gittikçe okuryazarlık oranları ortalamanın çok daha altındaydı. Mesela, 1927 yılında yapılan ilk genel nüfus sayımı verilerine göre, Çorum'da okuryazarlık oranı, ortalama olarak % 4, erkeklerde % 8, kadınlarda ise binde 9'du. Çorum örneği bütün Anadolu kentleri için geçerliydi. Kadın-erkek arasındaki okuryazarlık uçurumu ise ülkenin her tarafında aynı vahamet düzeyindeydi.

İstidacılar ve mühürçüler vardı

Cumhuriyet döneminin başlangıcında, nüfusun % 24 kadarı şehirlerde, % 76 kadarı da köylerde yaşıyordu. (Bu gün köylerde yaşayanların oranı % 8, şehirlerde yaşayanlarınkı ise % 92'dir). Osmanlı döneminde köylerdeki okuryazarlık oranı erkeklerde % 1-2 civarında, kadınlarda ise sıfıra yakındı. Birinci Cihan Harbi esnasında, bir köye birkaç ayda veya birkaç yılda bir defa mektup geldiği zaman, köylünün, okuryazar bir adam bulup da bunu okutması veya birkaç satır cevap yazdırması için, yayan-yapıldak, köy köy dolaşması veya şehre gelmesi gerekiyordu. Hatta, 1960'lara kadar,

valiliklerin, kaymakamlıkların, nüfus dairelerinin, tapu dairelerinin etrafında bir tabureye oturmuş, vatandaşlar için dilekçe yazan, sıra sıra 'istidacılar' bulunurdu. Ayrıca, imzasını atamayanlar için 'mühürçü' esnaf vardı ve bunlar âdeta birer iktisadi sektördü. Rahmetli annemin birkaç yılda bir imza atması gerekir, bu arada mühürünü kaybeder ve ben İki Kapılı Câmî'nin oraya gidip, sarı, metal döküm, kulplu bir dikdörtgen üzerine, eğri büğrü, 'MAKBULE' diye mühür kazıttırdım. Bazen de imza atmayı bilmeyenlere parmak bastırılırdı.

Gayrimüslimlerin durumu

Oysa aynı dönemde Kayseri'de bulunan Rum ve Ermeni kızlarının neredeyse tamamı kendi cemaat okullarında ve hatta Amerikan, İngiliz, Fransız vesaire misyoner okullarında eğitim görüyor, sadece okuma ve yazmayı değil, pek çoğu, lise düzeyinde, matematik, fizik, kimya, biyoloji, tarih, coğrafya vesaire öğreniyor, önemli bir kısmı yabancı dil biliyor, bazıları da yurt dışında eğitim görüyordu. Osmanlı döneminde gayrimüslimlerin iktisadi, sosyal ve kültürel durumu hakkında kaçımız ve ne kadar bilgiye sahibiz? İşte Osmanlı'yı asıl yıkan, kendi gayrimüslim azınlıkları ile ve bilhassa Batı dünyası ile aradaki bu farktır, şu veya bu şahıs, şu veya bu parti değildir. Bunlar sadece birer sonuçtur, sebep değildir. Bu gün yaşanan sıkıntıların temelinde de bu farkın hâlâ giderilememiş olması yatmaktadır.

Annem bir gecede cahil mi kaldı?

Yazı değiştiği zaman annem on sekiz yaşındaydı. Bir gün veya bir yıl önce ne biliyor idiye, bir gün veya bir yıl sonra da aynısını, hatta daha fazlasını biliyordu, çünkü görgü ve tecrübesi artmıştı. Yazı değişmeden önce hangi kitapları okuyor idiye aynı kitapları okumaya devam etti. Yani "bir gecede cahil" falan kalmadı. Kitaplarını kimse elinden almadı, Osmanlı döneminde basılmış bu kitaplar hâlâ evde duruyor ve bana miras kaldı. Evlerde, kütüphanelerde ve câmilerde bu kitaplardan binlerce var, sahaflarda ise on binlercesi satılıyor. Televizyonlara çıkararak, "kitapları toplayıp meydanlarda yaktılar" diyen, kimi fesli, kimi cübbeli, kimi sarıklı, kimi sakalsız-bıyıksız-kravatlı, kimi profesör unvanlı soytarıların, bunlar halkın beynini iğfal ettikçe, "bana oy geliyor" diyerek keyifle-

nen politikacıların sorumluluk duygusu yok mu, hayâ duygusu yok mu, bunları dinleyip inananların, aynı cümleleri ezberleyenlerin, akli, fikri, irfanı, iz'anı, muhakeme yeteneği ve feraseti yok mu? Bir büyük dönüşüm anında, şurada burada, birkaç fanatiğin yaptığı yanlışları genelleştirmek doğru mu? Bugün, belki ters yönde, ama çağdaş bir topluma asla yakışmayan yüzlerce yanlış yapılmıyor mu? Bunların üstünü titizlikle örtmeye çalışırken, yüz yıl önce yapılan yanlışları cimbrizla çekerek abartmak bir asalet işi olabilir mi? Her yıl, 17 Aralık anma toplantılarında, politik ve katı nefsanî nutuklarla kemiklerini sızlattığınız Mevlânâ, “çirkinlikleri örtmekte gece gibi ol, güzellikleri aydınlatmakta gündüz gibi ol” dememiş miydi?

Benim aklımın ermeye başladığı 1950-51 yılında dahi, Kayseri'ye 10 km mesafede bir köy olan Hisarcık'ta, 1928'den önce doğmuş kadınlar arasında okumayı bilen bir tek benim annem vardı, yazmayı bilen hiç kimse yoktu. Köylü kadınlar, 'Hocânım' diyerek annemin etrafına toplanır, annem onlara, yukarda zikrettiğim kitapları okur, ya da mevlit okur ve Yunus Emre ilahileri söylerdi. Kadınlar annemin okuduklarını gözyaşlarıyla dinlerdi. Çok sayıda kadına da Kur'an okumayı öğretti. Kimsenin mani olduğunu görmedim ve annemden de böyle bir şeyi duymadım. Annem, Fuzulî'nin, Bâkî'nin, Nedim'in, Şeyh Galip'in, İtrî'nin, Dede Efendi'nin adını bile duymamıştı, onların yazdığı tek satırı dahi anlayamazdı ama Yunus Emre ilâhilerinin çoğunu bilirdi, Mevlit'i ezbere okurdu, çünkü bunların dili halkın konuştuğu Türkçeydi. Eski yazıyı bilen Osmanlıca'yı da bilirdi sanmak bir gaflettir, böyle bir algı taratmaya çalışmak ise kirli siyasettir. Osmanlıca'yı ancak çok küçük bir elit azınlık bilirdi.

Annem tam manasıyla dini bütün bir insandı. Onun için okuduğu beş kitaptan başka bir hakikat yoktu. Buna rağmen ne Cumhuriyet ne inkılâplar ne Atatürk konusunda hiçbir sorunu ve hiçbir şikâyeti olmadı. Tam tersine, 1970'li yılların anarşik ortamında, itiş kakışları televizyonda görünür, “yine neler oluyor oğlum” diye sorardı. Anlattım. “Ah oğlum ah, bunlar nimet azgını nimet, açlık görmemişler, kıtlık görmemişler, harp görmemişler, eşkiya görmemişler, ırz namus korkusu ya-

şamamışlar, rahmetli Atatürk olaydı da görelerdi” diyerek hissiyatını ve ıstırabını ifade ederdi. Çünkü annem ‘halk'tı ve halkın kahır bir ekseriyeti annemdi... Bu nedenle annemi örnek gösteriyorum.

Annem, İkinci Dünya Harbi döneminde, özellikle 1942-43 yıllarında yaşanan yokluk ve kıtlıktan, aynî vergi toplanırken, ya da gazyağı, şeker, kaput bezi vesaire dağıtılırken mütegalibenin ve mahallî bürokratların yaptığı haksızlık ve zorbalıktan dolayı İsmet İnönü'yü sorumlu tutardı. Asla, Cumhuriyet kuruldu, şapka giyildi, yazı değiştirildi, falan diye değil, sadece ve sadece bu sebeplerden dolayı suçlardı. Esasen halkta sosyolojik bir karşılığı olmasaydı, bu kadar radikal devrimler, bu kadar kısa bir sürede yapılabilir miydi? Hadi zorbalıkla yapıldı diyelim, sosyolojinin kanunlarına aykırı olarak doksan iki yıldan beri ayakta kalabilir miydi?

Mezar taşlarını çok az insan okuyabiliirdi

“Efendim yazımızı değiştirdiler, dedelerimizin mezar taşlarını okuyamaz olduk” ifadesi de bir safsatadır, okumuşların cehalet itirafı, politikacıların siyaset silahıdır. Bu adamlara, “bırakın üstündeki yazıyı, babanızın, dedenizin mezarında taş var mı?” diye sormak lâzımdır. Anadolu'da binlerce mezarlıktaki kaç mezar taşının üzerinde eski yazıyla yazılmış bir ifade var? Anadolu'nun bütün mezarlıklarını Eyüp Sultan veya Karacaahmet Mezarlığı mı sanıyorsunuz? Ya da selâtin câmilerin hazîresi mi zannediyorsunuz? Anadolu'daki milyonlarca kırık dökük mezar taşını, İstanbul'daki birkaç bin, hoca, şeyh, veli, paşa mezar taşlarına mı benzer sanıyorsunuz? Veya böyle olmadığını bildiğiniz hâlde, böyleymiş gibi bir algı yaratarak halkı aldatmaya utanmıyor musunuz?

Ey okumuşlar, söyleyin, kaçınızın dedesinin mezar taşında yazı var? Şayet varsa ve böyle bir elit imtiyaza sahipteniz, elin Amerikalısı, İngiliz'i, Japon'u gelip bunları okuyor da siz neden dizinizi kırıp okumayı öğrenmiyorsunuz, elinizi kolunuzu tutan mı var? Çoğunuz, Kur'an kursu, imam hatip lisesi, ilâhiyat fakültesi, Türk dili ve edebiyatı bölümü, ya da tarih bölümü mezunu değil misiniz? Bu devlet milyarlar harcayarak size eski yazı öğretmek için çabalamadı mı? Okuyamıyorsanız bu sizin utancınız değil mi? Cehlinizi ve tembelliğinizi

örtmek için tarihten mazeret mi arıyorsunuz?

Osmanlı döneminde okumayı öğrenmiş anem de mezar taşlarını veya bina kitabelerini okuyamazdı. Bunları, Osmanlı döneminde bile, İstanbul'da ve taşra kentlerinde yüksek derecede eğitim görmüş, çok elit bir zümre dışında kimse okuyup anlayamazdı. Çünkü bunlar çok karmaşık bir hatla yazılırdı ve önemli bir kısmının dili de Arapça veya Farsçaydı. Politikacılar için bir şey demiyorum, çünkü onların ar damarı çatlamıştır, akla, iz'âna ve vicdana hakaret niteliği taşıyan her şeyi söylemekte ve yapmakta artık mazurdurlar. Ama ekran şarlatanı hocalar, sarıklılar, fesliler, profesörler, helâl haram tanımayan iş adamları, artık bu milleti aldatmaktan, kamplaştırmaktan, aramızdaki güven duygusunu, sevgi ve muhabbeti yok etmekten vaz geçin. Kendi marazî kimlik sorunlarınızı, İslâmiyet ile perdeleyerek, bu milletin içine nifak sokup mahvetmek suretiyle tatin hastalığından kurtulun. En büyük kötülüğü İslamiyet'e karşı yaptığınızı görmüyor musunuz? Bu politikaların, bir taraftan on binlerce, El Kâide, Taliban, İŞİD ve daha bilmem ne sempatizanı ve militanı yarattığının, diğer yandan milyonlarca insanı dinden, milletten ve memleketten soğuttuğunun farkında değil misiniz? Bu vebali nasıl taşıyacaksınız? Madem din adına konuşuyorsunuz, bir de şu hadisi okuyun. Hz Muhammed der ki: "Bizi aldatan bizden değildir". Ama nafile, çünkü sizin için din, manevi bir zarafet ve letafetle yaşanan değil, ihtiraslarınız uğrunda, işinize geldiği gibi tepe tepe kullanılan bir şeydir ve hatta bilmezsiniz ki bu, dinen putperestlik ve küfürdür.

Tekrar Cumhuriyet dönemine gelelim

Ekteki tablodan anlaşılacağı üzere, ülkemizde okuryazarlık oranı, harf inkılâbından sonra hızla yükselmiştir: Harf İnkılâbından yedi yıl sonra, yani 1935 yılı nüfus sayımı esnasında, okuryazarlık oranının iki kattan fazla arttığı görülmektedir. Çünkü bu arada halk için kurslar açılmış ve herkese okuryazarlık öğretmek için çok büyük bir çaba sarf edilmiştir. Kız erkek ayırımı yapmadan çocukların okula gönderilmesi kanunen zorunlu kılınmıştır. Buna rağmen erken Cumhuriyet döneminde insanlar kız çocuklarını okutmamak için her çareye başvurmuştur. Hepsi de Cumhuriyetten

sonra doğan dört kız kardeşimden biri, hiç okula gönderilmemiş, diğer üçü, ikişer yıl gittikten sonra, "akla kararı ayıracak hâle geldin (yani kâğıt üstündeki yazıyı okuyacak hâle geldin) bu kadarı yeter" demek suretiyle ve bir mazeret uydurularak okuldan alınmıştır. Hepsi de mahkemede yalancı şahitlerle yaşları büyütülerek, 14-15 yaşındayken evlendirilmiştir. (Eskiden mahkemelerde yalancı şahitlik etmek bir meslekti. Bu utanç verici durum ayrı bir yazı konusudur.)

Ekteki tabloya göre, yıllar itibariyle okuma yazma oranlarındaki artış şöyledir: 1935 yılında ortalama % 19, erkeklerde % 31, kadınlarda % 8'dir. 1950 yılında ortalama % 32, erkeklerde % 48, kadınlarda % 17'dir. 1965 yılında ortalama % 46, erkeklerde % 65, kadınlarda % 28'dir. 1980 yılında ortalama % 66, erkeklerde % 81, kadınlarda % 50'dir. 2000 yılında ortalama % 87, erkeklerde % 94, kadınlarda % 79 ve nihayet, 2012 yılında ortalama %95, erkeklerde %98, kadınlarda ise %92'dir.

Dolayısıyla, "yazımızı değiştiler, bir gecede cahil kaldık" lâfı külliyen yanlıştır. Çünkü bu lâfın mefhum-u muhalifinden (tersinden) şu mana çıkar: "Biz Osmanlı döneminde o kadar iyi eğitilmiş, bilgili ve kültürlü bir toplumduk ki yazımız değişme ve bir gecede cahil bırakılmasaydık, uçakları, bilgisayarları, akıllı telefonları, kanser ilaçlarını, MR ve tomografi cihazlarını biz yapardık, Ay'a ve Merih'e biz giderdik". Bu zihniyet, zaafımıza doğru teşhis koymaya mani büyük bir avuntudur, garabet ve hamakattır. Ayrıca, yüz binlerce insana papağan gibi bu lâfı ezberletmek, o insanların, zaten zayıf olan, 'hakikat, adâlet ve hakkaniyet' hasalarını, duygularını, büsbütün felç etmektir, dumura uğratmaktır, ağır bir vebaldir, topluma karşı büyük bir kötülüktür.

Cumhuriyetten önce âlim miydik?

Ayrıca, Cumhuriyetten önce millet zaten cahil olduğu içindir ki yazı bu kadar kolay değişmiştir. Eğer Osmanlı döneminde bu millet iyi eğitilmiş, bilgili ve kültürlü olsaydı; (1) hiç kimse yazıyı değiştirmeye gerek duymazdı, aklına bile getirmezdi ve (2) yazıyı değiştirmeye cesaret bile edemezdi. Asırlar boyunca bu millet fakir, eğitimsiz ve kültürsüz bırakıldığı içindir ki, yazı bu kadar kolay ve

suhuletle değişmiştir. Şapka olayı gibi, Müslümanlıkla hiç alakası olmayan, basit bir sembolden dolayı başını veren kesimden bir kişi dahi, yazı değiştigi zaman tırnağını bile feda etmemiştir. Hâlbuki yazının değişmesi şapka olayından bin kat daha önemlidir. (Eğer şapkanın İslâmiyet’le bir alâkası olsaydı, şimdi fes giymek için de bir kampanya yapılırdı ve Diyanet İşleri Başkanı, görevi dışında başı açık gezmezdi. Peki, devrin uleması neden insanlara bunu anlatmadı da bunca ıstırap yaşandı?)

Keramet yazıda olsaydı...

Keramet yazıda olsaydı, yazısını değiştirmemiş olan tüm Arap âleminin, İranlıların, Pakistanlıların, Afganlıların durumunun bizden daha iyi olması gerekmez miydi? Özellikle Arap dünyasına bir bakın, hepsi de Müslüman, hepsi de Kur’an’ı aslından okuyor ama hepsi de gelişmiş ülkelerin oyuncuğu olmuş ve birbirine kurşun atıyor. “Yazımız değiştirdi, bir gecede cahil kaldık” diyenlerin oralarda yaşananlara ve hatta bunların bizi bile yakıp yıkması ihtimaline bakıp asıl derdin, bin kat daha derin ve karmaşık olduğunu idrak etmeleri gerekmez mi?

Şimdi eski yazıyı bilenler çok daha fazladır

Bir konuyu daha anlatayım: 1927 yılında eski yazıyla okuyuzar olan 1,1 milyon insanın en az on beş yirmi katına, yani 20 milyon civarında insana, Kur’an kurslarında, imam-hatip liselerinde, üniversitelerin ilâhiyat fakültelerinde, Türk dili ve edebiyatı bölümlerinde, tarih bölümlerinde, maaşı devlet tarafından ödenen hocalar marifetiyle eski yazı öğretilmiştir. Her yıl milyonlarcasına daha öğretilmeye de devam edilmektedir. (Belediyelerin, cemaatlerin, tarikatların bu yöndeki gayretlerini de hesaba katmıyorum). Eski yazı öğrenen bu insanların nüfusumuza oranı ise Osmanlı dönemindeki yüzde sekize karşılık, bu gün en az yüzde yirminin üzerindedir. Peki, ya sonuç? İnsanları dinden soğutan çeyrek din adamları, bilimin ‘b’sini bile bilmeyen çeyrek profesörler, devlet mülküne el koyarak zenginleşen iş adamları, terör örgütlerine katılan binlerce militan ve insanlık camiasında yüzümüzü yere baktıran, Makyavelist ve şarlatan politikacılar... Kalite sorunu kimsenin umurunda olmayınca bu sonuç doğaldır.

Yabancılar okuyor da biz neden okuyamıyoruz?

Bizimkiler, “yazımız değiştirdi, bir gecede cahil kaldık” diye sıkılmadan şikâyete devam ededursun, Osmanlı arşivlerini, mezar taşlarını, bina kitabelerini yabancılar gelip okusun, dizini kırıp çalışsın, alın teri ve göz nuru döksün ve yüzlerce kitap yazsın... Osmanlı’nın torunları biz değiliz de onlar mı? İmam-hatip okullarına, Kur’an kurslarına, ilâhiyat fakültelerine biz değil de onlar mı gidiyor. Siz, sıkışınca, “canım, bu dünya kâfirler için, öte dünya Müslümanlar için” diyerek esrar uykusuna dalın... Beyler, üç yüz yıl önce, atı alıp Üsküdar’ı geçenler, şimdi Güneydoğu Anadolu’nun dağlarında cirit atıyor. Beğenmediğiniz Lozan coğrafyası bile altımızdan kayıyor. Hâlâ gerçekleri görüp uyanma zamanı gelmedi mi? (Kalbi ıstırapla dolu samimi din adamlarını, laboratuvarlarda uyuyan bilim adamlarını, toplumun kaderini değiştirmek ve dünya ile rekabet etmek için çırpınan işadamlarını, velhâsıl, şikâyet etmeden, suçlu aramadan, cehaletle mazeret uydurmadan, alın teri ve göz nuru dökerek çalışsan, dürüst, bilgili, yüksek ahlâklı saygıdeğer insanlarımızı tenzih ediyorum.)

Bu anlattıklarım “yazı değişmeli miydi, değişmemeli miydi” tartışmasından tamamen bağımsızdır. Herkes kendi meşrebine göre, her ikisinin de lehinde veya aleyhinde, bin bir tane delil getirebilir. Zaten, bu tür tartışmalar, yazı değişmeden önceki elli altmış yıl boyunca, en ariz-amik (enine boyuna) bir biçimde yapılmıştır. Bu işler, biri rüyasında gördü ve bir gecede oldu mu sanıyorsunuz? Ayrıca, olan olmuş ve aradan tam doksana yıla yakın, geri dönülmesi imkânsız bir zaman geçmiş ve milletin yüzde doksana beşi bu yazıyla okuyuzar hâle gelmiştir ve kütüphanelerimiz bu yazıyla yazılan kitaplarla dolmuştur. Bu saatten sonra millete bunları tartıştırmak, sünnetçinin, “kuşa bak” demesi gibi, asıl vahim sorunları dikkatlerden kaçırmaktır.

Harf devrimi başka dil devrimi başkadır

Ayrıca, harf devrimi ile dil devrimini birbirine karıştırmamak gerekir. Bunlar birbirine yakın fakat ayrı konulardır. Osmanlıca sadeleştirilmeliydi, buna hiç şüphe yok, aksini iddia edenler bu satırların arasına sıkıştırdığım Osmanlıca beyitleri anlatsın da göreyim. Eskiden de halktan hiç kimse bunları anlamazdı. Ama Yunus Emre’yi, Karacaoğlan’ı,

Köroğlu'nu, Dadaloğlu'nu anlardı. 'Öz Türkçe' konusunda aşırıya gidildiği ise kesindir. Halkın dili devletin dili hâline getirilmeye çalışılırken, halkın bildiği kelimeleri ve bazı kavramları atmak vahim bir hata olmuştur. Dilin zenginliği ve ahengi kaybolmuştur. Ancak bunu tenkit etmek ve bu konuda düzeltmeler yapmak ayrı bir şey, "yazımız değişti bir gecede cahil kaldık" demek ayrı bir şeydir.

Asıl vahim sorun

Asıl sorun, eğitimin kalitesinin düşüklüğüdür, kaliteli insan yetiştirememektir ve hatta 'yüksek kaliteli eğitimin' ve 'kaliteli insanın' ne demek olduğunu dahi bilmemektir. Üniversite mezunlarının diplomayı aldıktan sonra ve çoğu üniversite hocalarının bile profesör olduktan sonra kitabı, kalemi bir köşeye atmasıdır. Bilimde, teknolojiye ve ekonominin her alanında geri kalmamızdır. Okumayan, yazmayan, düşünmeyen, araştırmayan, tecessüsü (merakı) olmayan, okuduğunu ve duyduğunu sorgulamayan, ahlâkî değerlerine sahip çıkamayan, doğruyu delikanlıca savunamayan, zalimin karşısında boyun eğen, sevdiği insanın yalanını doğru kabul edip papağan gibi ezberleyen, sevmediği insanın söylediğini, mutlak hakikat olsa bile reddeden bir toplum güdülmeye teşnedir (hazırdır, heveslidir). Nitekim güdülmektedir ve hiçbir sorununu sağlıklı bir biçimde çözememektedir. Böyle bir toplum, ister eski yazıyı, ister yeni yazıyı, ister Çin, ister Maçın yazısını kullansın ister saltanatla ister cumhuriyetle ister demokrasiyle isterse şeriatla yönetilsin, durum çok da fazla değişmez. Etrafınızdaki ülkelere bakın ve değişmediğini görün. "Acaba, böyle dipsiz kuyulara atılan, deli saçması taşları çıkarmaya çalışmaktan bunaldığı ve usandığı için mi, koskoca Osmanlı Şeyhülislam'ı aşağıdaki beyti yazmak zorunda kalmıştır" diye sormaktan kendimi alamıyorum:

*Mescidde riyâ-pîşeler etsin ko riyâyı,
Meyhaneye gel kim ne riyâ var ne müraî.
(Şeyhülislam Yahya)
Rusya ve diğerlerinden örnekler*

Rusya, 1917'den evvel çarlar tarafından yönetilirken, Puşkin'leri, Lobaçevski'leri, Çaykovski'leri, İvan Gonçarov'ları, Çehov'ları, Turgenyev'leri, Dostoyevski'leri, Tolstoy'ları, Pavlov'ları ve daha birçoklarını yetiştirdi. Dünyanın bir numaralı

devletlerinden biriydi, en az yüz elli yıl boyunca Osmanlı'ya kök söktürdü. Rusya 1917 yılında, 180 derecelik bir dönüşle, insanlık tarihinin en trajik devrimini, en radikal, en hayal edilemez dönüşümünü gerçekleştirdi; mülkiyeti kaldırıp komünizme geçti. Bu defa Maksim Gorki'leri, Boris Pasternak'ları, Soljenitsin'leri, Yevgeni Yevtuşenko'ları, Yuri Gagarin'leri ve daha nicelerini yetiştirdi. Yine birinci sınıf devletler arasındaydı, Hitler Almanya'sını yenen ülkelerden biri oldu. Atom bombasını yapan ikinci ülkeydi. Uzaya ilk füzeyi, ilk insanı gönderdi. Çok sayıda Rus, Nobel mükâfatı aldı ve yine, yetmiş yıl boyunca, en korkulu rüyamızdı. 1989 yılında yüz seksen derecelik bir dönüş daha yaparak kapitalizme geçti. Bunca radikal dönüşümlere rağmen hâlâ birinci ligde oynuyor ve hâlâ biz, ayağına basmamaya dikkat ediyoruz.

Neden ve nasıl oluyor bu? Çünkü neredeyse herkesin 'Büyük Petro' dediği ama adamın ne yapmaya çalıştığını anlayamadığımız için bizim 'Deli Petro' dediğimiz Çar, batının gücünün nereden geldiğini anlamak için, bundan üç yüz yıl önce saltanatını bırakıp ve kimliğini gizleyip, Avrupa'ya işçi olarak çalışmaya gitmiştir. Hâlbuki o tarihten neredeyse yüz yıl öncesinden itibaren Osmanlı sultanları saraya kapanmıştır. Dördüncü Murat'ın Bağdat seferinden sonraki üç yüz yıl boyunca, "acaba tebaam nasıl yaşıyor, aç mı, susuz mu" diye merak edip İzmit'in doğusuna geçen, bir tek Osmanlı padişahı yoktur. Bu bir şaka değil, tam üç yüz yıl... Hâlbuki Ruslar, Çar Petro'dan itibaren, bireyin ve toplumun kalitesini yükseltmek için yoğun bir çaba içine girmiş ve birinci sınıf bir toplum yaratmıştır. Bu nedendir ki rejim ne olursa olsun, birinci ligde oynamayı başarıyorlar ve ona buna esip gürleyen biz, NATO üyeligimize rağmen, Rusya söz konusu olunca sus pus vaziyetinde kalıyoruz...

Peki, ister Osmanlı ister Cumhuriyet döneminde biz, dünya çapında kaç kişi yetiştirdik? İster Osmanlı ister Cumhuriyet döneminde ve hangi kesimden olursa olsun, birazcık öne çıkanları itibarsızlaştırmak ve mahvetmek için, "bu bizden değil, bu bize boyun eğmiyor, bu bize bîat etmiyor" diyerek yapmadığımız zulüm kaldı mı? Hangi kesimden olursa olsun, biraz öne çıkıp da karakollar-

da, mahkemelerde, hapislerde süründürülmemiş kaç kişi var?

Hatırladığım kadarıyla anlatayım: Fransa'da 1968 öğrenci olayları esnasında, sosyalist Filozof Jan Paul Sartre olayların içinde ve en önünde yürüyor. Kabine toplantısı esnasında içişleri bakanı, "Bu adam tahrikçidir, tevkif edilmesi gerekir" diyor. İkinci Dünya Harbi kahramanı ve muhafazakâr, sağ görüşlü Cumhurbaşkanı De Gaulle, "Jan Paul Sartre demek Fransa demektir, tevkif kelimesi telâffuz dahi edilemez" cevabını veriyor. Bir süre sonra da, Sartre'ı hapse atmak yerine seçime gidiyor ve ardından kendisi istifa ederek olayların yatışmasını sağlıyor. Beyler, işte Fransa'yı büyük, güçlü ve hatta, İslâm dünyasının tüm kaçkınlarına melce (sığınak) kılan budur. Bizde olanlarla mukayeseyi siz yapın...

Almanya ve Japonya için de benzer paragraflar yazıp lâfı uzatmaya gerek var mı? Peki, Rusya Almanya ve Japonya, yaşadıkları bütün trajedilere ve radikal dönüşümlere rağmen, neden her zaman birinci ligde oynuyor? Bunun cevabı yüksek kaliteli insanlar, yüksek kaliteli ve birinci sınıf toplumdur. Toplum böyle olduğu zaman, rejimin, yazının, fesen, şapkanın önemi minimumdur. Ayrıca, yüksek kaliteli bir toplum, yanlış olanı, toplumda karşılığı bulunmayan ve sosyal realiteye uymayanı zaten kısa bir sürede tasfiye eder.

Dünya ile rekabetin gereğini yapmak şarttır

Dünya ile rekabete mecbursak, rakiplerimizin normlarını uygulamak ve değişimi o yönde yapmak zorundayız. En basitinden bir bakkal dahi bilir ki, yanına daha iyi bir dükkân açılırsa, onun normlarını (meselâ, daha çekici bir vitrin, daha yeni bir buzdolabı, daha çok mal çeşidi vesaire) uygulamadan rekabet edemez ve ayakta kalamaz. Ey okumuşlar, ey hocalar, ey profesörler, ey bürokratlar, ey iş adamları, ey politikacılar; en az üç asırdan beri devam eden geri kalmışlık ıstırabından, şahsiyet ve haysiyet kırılmalarından sonra anlayın artık bunu. "Bizim oğlan bina okur, döner döner gene okur" fasit dairesinden kurtulun.

Ey, kürsülerde ve ekranlarda tozu dumana katacak, ağzından alev saçarak beyin yıkamaya çalışan, bir hayal dünyasının slogan ilkelliğine toplumu

mahkûm eden insanlar, kiminizin cehalet kompleksini tatmine çalıştığını, kiminizin para ve ikbâl kazandığını herkes biliyor. Ama bunun sonu yok, doyamazsınız. Bari topluma acıyın, torunlarınıza acıyın. Çünkü bunun faturasını toplum, yakında çok ağır bir biçimde ödeyecektir. Her zaman söylüyorum, bir kere daha söyleyeyim: Değişim kaçınılmazdır, kendiliğinden değişmeyi, bir gün birileri mutlaka ve zorla değiştirir, üstelik şeref ve haysiyetini de elinden alır.

Çok da mağrûr olma kim meyhâne-i ikbâlde,

Biz bezâran mest-i mağrûrun humarın görmüşüz.

(Nef'i)

Bilgisizlik belâdır, felâkettir

Bir gün Hz. Ali, bet beniz kül gibi, koşar adım gidiyormuş. Biri sormuş, "Yâ Ali, nedir bu hâl?" "Korktum" demiş. "Sen 'Allah'ın aslanı' unvanıyla marufsun, neden korkmuş olabilirsin ki?" Hz. Ali, hızla uzaklaşarak, "cahil ve ahmaktan korktum" cevabını vermiş.

İngiliz Filozof Bertrand Russell der ki: "İnsanlığın en önemli sorunu, akıllılar şüpheyle doluyken, aptalların özgüvenle dolu olmasıdır". Alman düşünür Goethe de der ki "Cahil insanlar akıllıların bin yıl önce cevapladığı soruları sorarlar ve tartışır". Bu son söze göre cehaletimizin tescili için 910 yılımız daha var. Müsterih olabilir, sevinebilir ve hatta uyuyabiliriz!

Ülkemiz hakkındaki kaygılarımı anlattığım, üniversite mezunu bir iş adamı, bana, "korkma hocam, bu millete bir şey olmaz, çok şükür Allah'ımız, dinimiz, imanımız, peygamberimiz, evliyalarımız, türbelerimiz, yatırımlarımız var" dedi ve aklıma şu hikâye geldi:

Bir gün Padişah'a bir haber gelmiş "Kâfirler Tuna nehrinin kaynağından başlayarak, nehir boyunca yeni katılımlarla gittikçe büyüyen bir donanma oluşturuyorlar, yakında Karadeniz'i aşır Boğaz'a girecekler ve İstanbul'u geri alacaklar". Padişah kara kara düşünmeye başlamış, yeterli sayıda ve kalitede asker yok, top yok, tüfek yok, günlerce uyku tünük kalmamış. Padişahı eğlendirmekle görevli cüce bir maskara, bir gün, tüm cesaretini toplayıp, "aman Padişahım nedir derdiniz, günlerdir sizi tebessüm bile ettiremedim" demiş. Padişah

olayı anlatmış. Maskara, “aman Padişahım, üzül-
düğünüz şeye bakın, bundan kolay ne var, Belg-
rad ormanlarından birkaç yüz tane ağaç kestirelim,
bunları 3-4 metre boyunda parçalara ayıralım,
katranla siyaha boyayalım, sonra da Anadolu ve
Rumeli hisarlarının mazgallarına uzatalım, düş-
man bunları görünce top zanneder, korkar ve ka-
çıp gider” demiş. Padişah ellerini gökyüzüne açmış
ve bütün kalbiyle, “Yâ Rabbi, ne olursun, bir gece
için şu adamın aklını bana ver de rahat bir uyku
uyuyayım” demiş.

Sonuç olarak açıkça ifade etmek isterim ki bu
toplumda, eski yazı da Osmanlıca da Arapça da
Farsça da Çince de Maçince de velhasıl istisnasız
mümkün olan her şey derinliğine öğretilmeli ve
öğrenilmelidir. Ama hiçbir şeyi derinliğine öğret-
meden, bu yönde en küçük bir çaba sarf etmeden,
sağ-sol, ön-arka, her kesimden insana, slogan kül-
türünün, çeyrek aydın cesaretinin ve ahmaklığın
hâkim kılınması ve toplumda kalitesizliğin derin-
leştirilmesi bir felâkettir...

Geliniz, bir ateş çemberinin içinden geçtiği-
miz böyle bir dönemde, bırakın gezip eğlenmeyi,
uyumaya dahi hakkımız yokken, belirli tarih dö-
nemlerini veya belirli şahsiyetleri, bir top gibi tepe
tepe kullanarak, birbirimize gol atmaktan, çeyrek
aydınların ve sorumsuz politikacıların oyuncağı
olmaktan vaz geçin. Hiçbir dönem cennet veya ce-
hennem değildir, hiç kimse melek veya şeytan de-
ğildir, gerçekler de beyaz veya siyah değildir, gridir,
gri, gri...

Geliniz din ve tarih üzerinden politika yap-
maktan da vazgeçin. Çünkü bu ikisi de insanların
ve toplumların asla fikir birliğine varamayacağı ko-
nulardır. Bunlar üzerinden politika yapmak en bü-
yük kötülüktür, en büyük vebaldir. Hem bizde ve
hem etrafımızda olup bitenlere bakarak hâlâ bunu
anlayamıyorsak başka ne anlatabilir ki...

Zamanımı, bir bedâhatı (açık gerçeği) anlat-
mak için harcamak zorunda bırakanlara, bu ve
benzeri beyhude konularla, milletimize, onlarca
yıldır vakit kaybettirenlere ve bunlar karşısında,
kimi “ekmeğimden olurum”, kimi “tefkir edili-
rim”, kimi “huzurum kaçır” korkusuyla susanlara
yazıklar olsun...

NEŞET ERTAŞ (Atışma -1)

Gırtıllar'da doğan bir garip kul'ken
Bozkırın bağına gül oldu Neşet
Deli çaylar gibi çoştı, çağladı
Yürek yangınına sel oldu Neşet. (Z. Gökbulut)

Çiçekdağ yigidi, bozkır ozanı,
Sazda tezeneye tel oldu Neşet.
Gönüllerin şahı, aşkın hazanı;
Gülşende şakiyan dil oldu Neşet. (İ. Etem Ekinci)

Vurdukça mızrabı teller ağladı
Gözlerde yaş oldu seller çağladı
Yokluğu zor oldu yürek dağladı
Esti rüzgâr gibi yel oldu Neşet (Bülent Cürül)

Dede Korkut dikti yüce çınarı
Fuzuli, Sümmani, Şenlik pınarı
Ferhat, Kerem ile doldu kenarı
Ustalar yanında bol oldu Neşet. (Seyrani)

Hâlâ unutmadım içimde yara
Bir takım akli kıt gönlü fukara
İteleyip atmışlardı kenara
Sandılar ki artık el oldu Neşet. (S. Karahocagil)

Düğünlerin halayların adı yok
Hoyratların, bozlakların tadı yok
Senden sonra ozanların şadı yok
Bağlama ses vermez, lâl oldu Neşet (Yener Sezgi)

Otağ kurdu bozkırların döşüne
Gönül dedi her sözünün peşine.
Kar mı yağmış yüce dağlar başına
Yine bir hâl oldu göl oldu Neşet. (Ekrem Yalbuç)

Horasan'dan bu tarafa gelerek
Bu kutlu diyarı vatan bilerek
Gahi ağlayarak, gahi gülererek
Garip dergâhında çul oldu Neşet. (Z. Gökbulut)

Bozlak, uzun hava, ağzına hastı,
Sazda koca üstat, sözde Mana'stı.
Bazen Edirne, Muş, bazen Sivas'tı
Bir koca çınara dal oldu Neşet. (Etem Ekinci)

Muharrem'den oldu dünyaya geldi
Gâh türkü söyledi gâh bozlak dedi.
Hayat sınavını gururla verdi
Yaradan'a halis kul oldu Neşet. (*Bülent Cürül*)

O, Anadolu'nun güzel evladı
Garip Neşet idi mahlası, adı
Hakka kul olmaktı bir tek muradı
O koca bahçede gül oldu Neşet. (*Seyrani*)

Tatlı sohbetiyle güler yüzüyle
Altından kıymetli her bir sözüyle
Mahir parmaklarla öten saziyle
Aziz milletine mal oldu Neşet. (*S. Karahocagil*)

Dünya üzerinden geçti geçeli
"Garip Bülbül" kafesinden uçalı
Avşar eli yaylasından göçeli
Gün değil, ay değil, yıl oldu Neşet. (*Yener Sezgi*)

*Karga olan gül gıymatı bilemez
Garibin dünyada yüzü gülemez
Abdal doğan başka nişan alamaz
Gönlünü han edip yol oldu Neşet. (*Ekrem Yalbuç*)*

Ne gülistanı var, ne de bahçesi
Sazı ile sesi tek sermayesi.
Bozlak dinleterek ünlendi sesi
Gönüllerde garip hâl oldu Neşet. (*Z. Gökbulut*)

Açma zülflerin yellere karşı,
Titretti bu seda koskoca arşı.
Hasreti Kırşehir, Çiçek Dağ marşı;
Akan göz yaşıyla Nil oldu Neşet. (*İ. Etem İkinci*)

Bir neslin ozanı ulu çınarı
Gürül gürül akan berrak pınarı
Say ki okyanusun dibi, kenarı
Koca ummanlara sal oldu Neşet (*Bülent Cürül*)

Millî duyguları yaparak harman
Gönlü dinlemedi sevgide ferman
Öyle bir ilaç ki her derde derman
Arı, petek, çiçek, bal oldu Neşet. (*S. Karahocagil*)

Sefa sürsün emeğinle zevatlar
Ceplerinde para, altında yat'lar
Kabristan şehrinde büyüyen otlar
Mezarın üstünde cil oldu Neşet (*Yener Sezgi*)

Ne Kırşehir koydu ne Keskin, Kaman,
Yoksulluk elinden bulmadı aman.
Almanya'yı mekân tuttu bir zaman
Gurbet elde hayli kal oldu Neşet. (*Ekrem Yalbuç*)

Hiç hayal etmedi köşkü, sarayı
Ne dünyayı sevdi ne de parayı
Gelin der ki, kim sarar bu yarayı?
Yoksula, garibe kol oldu Neşet (*Z. Gökbulut*)

Etemî der ozan; bir Leyla sevdi,
Kaderine razı boynunu eğdi.
Gâh tezene ile göğsünü dövdü;
Bazen bağlamaya tel oldu Neşet (*İ. Etem İkinci*)

Türkülere şiihlere yol oldu
Gariplere düşkünlere dal oldu
Günü geldi vatanında el oldu
Bu garip Cürül'e hol oldu Neşet. (*Bülent Cürül*)

Dünyayı omuzdan geriye atıp
Şefkat hamuruna sevgiyi katıp
Seyfi der mazluma elin uzatıp
Zalimlere karşı fil oldu Neşet. (*S. Karahocagil*)

Sezginî bir tele dokundu geçti
Garibin türküsü okundu geçti
Bu yalan dünyadan yakındı geçti
Ebedi mekâna gel oldu Neşet (*Yener Sezgi*)

Âşık Cinaz; akı seçer karadan
Hâlden anlamayan çıksın aradan.
Ne güzel yaratmış seni Yaradan
Yandı ataşlara küil oldu Neşet. (*Ekrem Yalbuç*)

Anadolu Âşıkları ve Ozanları Grubu

Giriş

Halk anlatmaları içerisinde en sevilen türlerden biri hiç şüphesiz masallardır. Masallar, her ne kadar çocuklar için olduğu düşünülürse de her yaşta insana hitap eder. Hayal mahsulü olmasına rağmen gerçek hayattan izler taşır. Masalları dinleyen veya okuyan kendi hayatından mutlaka bir şeyler bulabilir.

Masalın Tanımı

Masal kelimesinin aslı Arapça mesel olup zaman içinde kavram masala dönüşmüştür.

Türk dünyasında masal karşılığı olarak dört kavram daha çok kullanılır. Bunlar, Türkiye’de ve Balkanlarda *mesel*, *masal*, *hekât*, *hikâye*; Kuzey ve Güney Azerbaycan ile Kafkasların büyük bir kısmında *nağil*; Hazar Denizi’nin doğusundaki Türk ülkelerinde (Türkmenistan, Özbekistan, Kazakistan, Kırgızistan, Uygur Özerk Cumhuriyeti) ise *ertek*, *ertegidir*.

Türkiye’de birçok masal araştırmacısı masalın tanımını yapmıştır. Bunlar içerisinde en iyi tarif Saim Sakaoglu’na aittir. Saim Sakaoglu masalı “*Kahramanlarından bazıları hayvanlar ve tabiatüstü varlıklar olan, olayları masal ülkesinde cereyan eden, hayal mahsulü olduğu hâlde dinleyicileri inandırabilen bir sözlü anlatım türüdür.*” (Sakaoglu 1999: 2) şeklinde tarif etmektedir.

Masalların Özellikleri

Masallar kendi içerisinde çeşitli özelliklere sahiptir. Bu özellikler şekil ve muhteva olmak üzere iki grupta değerlendirilir.

Masallara şekil olarak baktığımızda nesir hâlinde söylenirler. Ancak az da olsa nesir-nazım şeklinde olanlar da vardır. Bazı nazım kısımları masalın aslında var olduğu gibi anlatıcıya bağlı olarak sonradan masala giren tekerleme, mani, ninni, koşma gibi manzum parçalar da yer almaktadır. Hatta *Şinasi*, *Ziya Gökalp*, *Orhan Seyfi Orhon*, *Fazıl Hüznü Dağlarca*, *Behçet Necatigil*, *Halil AYTEKİN*, *Hasan Latif Sarıyüce* ve *Muhtar Avezov* gibi şair ve yazarlar da masalları yeniden düzenleyip nazma

çekmişlerdir (Bakırcı 2010a: 75-78).

Ayrıca masallar içerisinde halk edebiyatının diğer türleri olan *dua*, *beddua*, *efsane*, *fıkra*, *ağıt*, *atasözü*, *bilmecce* gibi örneklerle de rastlanılır. Bu örnekler yukarıda değinildiği gibi anlatıcıya bağlı olarak masallarda yer alırlar.

Masallar uzun metinlerdir. Özellikle halk masalları bu cinstendir. Uzun metinlerin yanında birkaç dakika içerisinde bitecek masallar da vardır ki bu masallar hayvan masallarıdır.

Masalların diline bakıldığında anlatıldığı bölgenin ve anlatıcının dil özellikleri hâkimdir. Çünkü masalların anlatıcısı da dinleyicisi de halktan kişiler olduğu için, anlatım dili olarak da halkın dili benimsenmiştir.

Masal araştırmalarında her masal metni bir tip olarak kabul edilmiştir. Dünya masal araştırmalarına bakıldığında *Antti Aarne* dünya masal tipleri tasnifinde öncü olarak kabul edilir. 1910 yılında *Antti Aarne* dünya masalları tip tasnifini yapmıştır. *Aarne*, masalları üç kısma ayırmıştır:

1. *Hayvan Masalları: 1-299*

2. *Asıl Masallar: 300-1199*

3. *Fıkralar: 1200-1999* (Aarne 1910: 1-63).

Aarne’nin öğrencisi *Stith Thompson*, hocasının tasnifini genişleterek yayımlar. *Thompson*, *The Types of the Folktale* (Helsinki 1928) adlı eserinde, bugün de kabul edilip uygulanan tasnifi beş ana başlık altında toplamıştır:

1. *Hayvan Masalları (Animal Tales): 1-299*

2. *Asıl Halk Masalları (Ordinary Folk-Tales): 300-1199*

3. *Fıkralar (Jokes and Anecdotes): 1200-1999*

4. *Zincirlemeli Masallar (Formula Tales): 2000-2399*

5. *Sınıflamaya Girmeyen Masallar (Unclassified Tales): 2400-2499* (Thompson 1964: 19-20; Bakırcı 2006: 39).

Eserin daha sonraki baskılarında Eberhard-Boratav kataloguna da yer verilmiştir. Böylece Türk masalları da dünya masalları tip kataloğu içerisinde yer almıştır.

Türk masallarının tip kataloğuyla ilgili çalışmayı ise *Wolfram Eberhard* ile *Pertev Naili Boratav* yapmıştır. *Typen Türkischer Volksmärchen (Türk Masal Tipleri)* (Wiesbaden 1953) adıyla hazırlanan çalışma Türk masal tipleriyle ilgili hazırlanan ilk çalışma özelliği taşımaktadır. Bu çalışmada 378 masal tipine yer verilmiştir. Yine aynı araştırmacılar tarafından 1947 yılında hazırlanan “Sechig Türkische Tiermärchen” (Altmış Türk Hayvan Masalı) (Ankara Üniversitesi Yıllığı, Ankara 1947, s. 246-30) adlı makale de Türk masal tipleri kataloğuna ön çalışma mahiyetindedir.

Eserde yer alan masallar 23 başlık altında toplanmıştır. Araştırmacıların kısaca TTV diye adlandırdıkları eserde yer alan tasnif şöyledir:

- A. *Hayvan Masalları* (22 tip)
- B. *Hayvan ve insan* (11 tip)
- C. *Hayvan veya bir ruh bir insana yardım eder* (49 tip)
- D. *Tabiat üstü bir ruh veya hayvanla evlenme* (27 tip)
- E. *İyi ruhla ve evliyalarla yaşama* (13 tip)
- F. *Kaderin hâkimiyeti* (20 tip)
- G. *Rüya* (3 tip)
- H. *Kötü ruhlarla yaşama* (23 tip)
- I. *Sihirbazlar* (16 tip)
- J. *Bir kız sevgili bulur* (12 tip)
- K. *Bir erkek sevgili bulur* (25 tip)
- L. *Fakir kız zenginle evlenir* (16 tip)
- M. *Kıskançlık ve iftira* (17 tip)
- N. *Hor görülen koca kahramandır* (3 tip)
- O. *Zina ve baştan çıkarma* (22 tip)
- P. *Acayip icraat ve olaylar* (8 tip)
- Q. *Acayip davalar* (13 tip)
- R. *Realist masallar* (9 tip)
- S. *Acayip tesadüfler* (6 tip)
- T. *Komik hikâyeler* (6 tip)
- U. *Aptal ve tembel erkekler ve kadınlar* (16 tip)
- V. *Hırsız ve dedektif* (11 tip)
- W. *Akıllı, hilekâr veya cimri erkek ve kadınlar* (29 tip) (Eberhard-Boratav, 1953: V-X)

Saim Sakaoğlu, *Türk Dünyası Edebiyat Tarihi* adlı eserin ikinci cildinde Türk masalları ile ilgili yeni bir tasnif denemesi ortaya koyar. Bu tasnifte asıl halk masalları iki farklı madde olarak düşünül-

müş, zincirlemeli masallar ise işlendiği konulara göre diğer dallardan herhangi birine alınabileceğinden tasnif dışı bırakılmıştır. *Sakaoğlu*'nun tasnifi şu şekildedir:

1. *Hayvanlarla İlgili Masallar*
2. *Yaşanabilen Olaylarla İlgili Masallar*
3. *Olağanüstülüklerle İlgili Masallar*
4. *Güldüren Masallar* (Sakaoğlu 2002: 179).

Masalların başında, ortasında ve sonunda belirli görevleri olan ve “formel” veya “kalıp söz” ve “tekerleme” adı verilen ifadeler vardır. Masalın en önemli özelliklerinden olan formeller masalın ayrılmaz parçalarından biridir. Formel olmadan anlatılan masal, özelliğinden ve güzelliğinden çok şey kaybeder. Formellerin kullanılması, masal anlatıcısının ustalıklarını da ortaya çıkarır. İyi bir anlatıcı, uygun yerlerde belirli formelleri rahatlıkla kullanırken, bazı masalarda başlangıç ve bitiş dışında -bazılarında bunlar da görülmez- formellere rastlanmaz. Masal anlatıcısı formel unsurları yerli yerinde ve ustalıkla kullanabiliyorsa iyi bir masal anlatıcısıdır. Bu kalıp sözleri yerli yerinde kullanmıyorsa bu durum anlatıcının masal anlatmadaki başarısızlığını ortaya koyar.

Masalların formel unsurlarla başlamasının ana sebebi anlatıcının dinleyiciyi masala hazırlaması ve uyarması olarak değerlendirilebilir. “Bir varmış bir yokmuş...” veya “Evvel zaman içinde, kalbur saman içinde...” diye başlanmasının en önemli nedeni dinleyiciyi uyarmaktır. Yani anlatılanların gerçekte hiçbir ilgisinin olmadığı ve hayal mahsulü olduğu ifade edilerek hem anlatıcı hem de dinleyici masala hazır hâle getirilir.

Masalların iç özelliklerine bakıldığında en temel özelliğin olağanüstülükler olduğu görülecektir. Bu olağan dışılık beraberinde belirsizliği ve bilinmezliği de getirmektedir. Masalarda genel olarak zaman ve mekân kavramı yoktur. Ancak bazı masalarda *Hindistan, Yemen, Çin, Maçin, İstanbul* vb. yer adları geçmektedir. Bu yer adlarının masalda bulunması mekânın belirli olduğunu göstermez. Mekândaki belirsizlik gibi zaman da belirsizdir. “Evvel zaman içinde...” şeklinde bir başlangıcın olması masalın zamanın belirsiz olduğunu göster-

rir. Masallarda kahramanlar ve olaylar genellikle zıtlıklar üzerine kuruludur. Masallarda iyiliğin-kötülüğün, güzellik ile çirkinliğin, zenginlik ile yoksulluğun bir başka deyişle olumlu ile olumsuzun mücadelesi anlatılır. İyi olan başlangıçta başarısız gibi görünse de sonuçta zafere ulaşır. İyiler mükâfatlandırılır, kötüler ise muhakkak cezalandırılır. Masallarda çile çekmeden, sabır sınanmadan mutluluğa ulaşılamaz. Mutluluk belli bir emek karşılığı, belli bir mücadele sonucu kazanılır. Masallarda olaylar hayal ürünü olmasına rağmen yaşadığımız hayatın içindedir ve gerçek hayattan izler taşır. Anlatıcı belli bir topluluk karşısında metni anlatıyorsa o metin toplumsal bir anlam kazanır. Masal anlatıcısı da o topluluğun bir üyesi olması sebebiyle dinleyenlerin his ve düşünce dünyalarına tercüman olur ve toplumun ahlaki değerlerine göre masalı şekillendirir. Masala bu açıdan bakıldığında kişinin sosyal yönden motive edilmesi ve sosyal motivasyonun kişiyi harekete geçirmesi işlevini yerine getirdiği görülür.

Ayrıca masal kahramanlarından bazıları sembolik tiplerdir ve karakteristik özellikler gösterirler. Bunların bazılarını şöyle sıralayabiliriz: **Keloğlan:** Şansı, aklı, zekâyı, **Köse:** Hainliği, kötülüğü, **En küçük kardeş:** Zekâyı, aklı, şansı, başarıyı, iyiliği, **Büyük kardeşler:** Kıskançlığı ve kötülüğü, **Üvey anne:** Kötülüğü ve zulmü, **Üvey kız kardeş:** Kıskançlığı, **Yaşlı adam:** İyiliği, yardımı, **Teyze:** Kötülüğü ve kıskançlığı sembolize eder.

Masalların kaynağı nedir sorusu masal araştırmacılarını meşgul etmiş ve pek çok araştırmacı bu konuyu araştırıp değişik görüşler ortaya koymuşlardır. Bu görüşler arasında *mitolojik görüş (tarih öncesi görüş)*, *tarihî görüş (hindoloji okulu)* ve *etnografik görüş (antropoloji okulu)* sayılabilir.

Mitolojik görüşe göre masalların kaynağı mitolojidir. Mitolojik görüşü ortaya atan *G. Huet*'tir. Bu görüşün temelini atanlar arasında *G. Grimm*, *Dasent*, *Max Müller*, *George Cox* vb. sayılabilir. *Saim Sakaoğlu*'nun bu görüşe katıldığını da belirtmek isteriz. *Saim Sakaoğlu*'na göre, masalın tamamı hiçbir zaman mitolojiyle ilgili olamaz. Nitekim ünlü Zümrüdüanka masalından kuyuya giren delikanlının bir süre sonra ak koç yerine kara

koça binmesi üzerine bir yedi kat daha yerin altına gitmesi, orada subaşını tutan ejderhayı öldürmesi, Anka kuşunun sırtında yeryüzüne çıkması mitoloji ile açıklanabilir. Ayrıca Avcı Ahmet masalındaki peri kızının yılan şeklinde görülmesi ve Avcı Ahmet'in oğlunun bunları yaralaması, yılan padişahının oğlunun delikanlıyı babasının huzuruna götürmesi ve ağzına tükürülmesi üzerine hayvan dillerinin öğrenilmesi de mitolojiktir.

Yarısı insan yarısı hayvan olan yaratıkların (Şahmaran, denizkızı, vb.) da mitolojiyle ilgisi vardır (Sakaoğlu 2013: 10-11).

Tarihî görüşe göre masalların çıkış yeri *Hindistan*'dır. Bir başka ifadeyle ünlü Hint masal kitapları (*Pançatantra*, *Kathâsaritsâgara (Masal Nehirleri Okyanusu)*, *Vetalapançavincati*, *Çakasaptati*, *Hitopadeça*) masalların kaynağını oluşturmaktadır. Görüşün temsilcileri, masalların Hindistan'da doğduğunu ve daha sonra Avrupa'ya yayıldığını düşünmektedirler. Masalların Hindistan'dan Avrupa'ya gidişi ise üç şekilde olmuştur:

1. X. yüzyıldan önce sözlü gelenek aracılığıyla Avrupa'ya geçmiştir.

2. X. yüzyıldan sonra İslami etkiyle Bizans, İtalya ve İspanya yoluyla Avrupa'ya geçmiştir.

3. Budist ürünler ise daha çok Moğollar aracılığıyla Çin ve Tibet yoluyla Avrupa'ya geçmiştir (Sakaoğlu 1999: 8).

Tarihî görüşün temsilcileri arasında *Sylvestre de Sacy*, *Theodor Benfey*, *Henry Gaidoz*, *Josep Bediler*, vb. sayılabilir.

Etnografik görüşe göre ise masalların mitoloji ve *Hint masalları* ile ilişkileri yoktur. Masallar doğrudan doğruya gerçek hayatın artıklarıdır. Bu tür masallar büyük ölçüde geçmişe ve dönemine ait kültürün izlerini taşır. Bu da büyük ölçüde halk bilimi ve etnografya unsurlarıyla kendisini gösterir. Nitekim her masal okunduğunda motif ve tip yönünden benzerlik göstermesine karşılık içindeki kültürel unsurlarında farklılıklar görülür. Demek ki masalların tek kaynağı yoktur. Aynı kültür seviyesindeki toplumlarda ortak inanç ve âdetlere sahip olduklarından hareketle masallar farklı yerlerde birbirlerine benzerler. Bu görüşün temsilcile-

ri arasında *A. Lang, Edward Tylor, M. Lennan* gibi etnograflar sayılabilir.

Masallar içerisinde “hikâye etmenin en küçük unsuru” veya “eskiden beri yaşama kabiliyetine sahip olan masalın en küçük unsuru” olarak tanımlanan *motifler* vardır. Masallarda bulunan motifler üzerine dünya masalları tip kataloğunu hazırlayan *Stith Thompson, Halk Edebiyatı Motif İndeksi (The Motif Index of Folk Literature)* adıyla bir çalışma yapmıştır. Bu çalışma sadece masallar için hazırlanan bir çalışma değildir. Bütün halk anlatmalarında kullanılabilecek bir çalışma özelliğine sahiptir. *Thompson*, masalda bir unsurun motif olabilmesi için o unsurun gelenekte sürekli varoluş gücüne, görülmemiş ve çarpıcı bir özelliğe sahip olması gerektiğini söyler. Bu ifadesini de şu örnekle açıklar: “*Masalda bir anne olmak motif değildir. Hain üvey anne ise bir motif olabilir, çünkü o en azından görülmemiş bir şey olarak düşünülmüştür. Hayatın gelişigüzel olayları motif değildir. “John giyindi ve kasabaya doğru yürüdü.” demek hatırlamaya değer bir tek motif bile ihtiva etmez, fakat “kahraman kendisini görünmez yapan şapkasını giydi; büyü, uçan halısına oturdu ve güneşin doğusundaki, ayın batısındaki ülkeye gitti” demek en azından dört motif, yani şapkayı, halıyı, şahane ülkeyi ve büyü hava yolculuğundan oluşan motifleri ihtiva eder.*” (Ekici 2008: 74-75) *Thompson*’un dediği gibi masalda yer alan her unsur motif olamaz. Mutlaka olağanüstü bir özelliğe sahip olması gerekir.

Motif Index’in ilk beş cildi, anlatmaya dayalı türlerde yer alan motiflere, altıncı cilt ise dizin kısmına ayrılmıştır. Motifler, konularına göre *A*’dan *Z*’ye kadar alfabetik sırayla verilmiştir. Her motif grubu bir harfle gösterilmiş, daha sonra her motif kendi içinde alt gruplara ayrılmıştır. Bu motifleri şöyle sıralayabiliriz:

- A. *Mitolojik Motifler*
- B. *Hayvanlar*
- C. *Yasak*
- D. *Sihir*
- E. *Ölüm*
- F. *Olağanüstülükler*
- G. *Devler*
- H. *İmtihanlar*

- J. *Akıllılar ve Aptallar*
- K. *Aldatmalar*
- L. *Kaderin Ters Dönmesi*
- M. *Geleceğin Tayini*
- N. *Şans ve Talih*
- P. *Cemiyet*
- Q. *Mükâfatlar ve Cezalar*
- R. *Esirler ve Kaçaklar*
- S. *Anormal Zulümler*
- T. *Evlilik*
- U. *Hayatın Tabiatı*
- V. *Din*
- W. *Karakter Özellikleri*
- X. *Mizah*
- Z. *Çeşitli Motif Grupları* (Thompson 1955: 29-35; Bakırcı 2010b: 61-62).

Masallar Üzerine Yapılan Çalışmalar

Türkiye’de özellikle masallar üzerine bugüne kadar pek çok çalışma yapıldığını görmekteyiz. Türk masalları ile ilgili bilenen ilk çalışma *Digeon*’a aittir (Sakaoğlu, 1999: 25). *Digeon*’un bu çalışmasında beş masal yer almaktadır. Bu masallardan *Hail, Derviş ve Şirvanlı Tüccar* adlı masallar Türk masalıdır. Türkiye’de masalla ilgili ilk çalışma *Türk Masalları* adıyla *K.D.* rumuzunu kullanan bir masal meraklısına aittir (Alptekin, 2002: 6). *İzzet Ulvi, Ahmedoğlu Kum, Ziya Gökalp, Hamit Zübeyr Koşay, Bahtevan Hanım, Ali Rıza Yalçın, Yusuf Ziya Demircioğlu, Suat Salih Arsal, Naki Tezel, Mehmet Tuğrul, Pertev Naili Boratav, Eflatun Cem Güney ve Tahir Alangu* gibi pek çok masal meraklısı ve araştırmacı masallar üzerine kitaplar yayımlamışlardır.

1971 yılından sonra masallar ilmî ve akademik bir mecraaya girer. *Saim Sakaoğlu, (Gümüşhane Masalları Metin Toplama ve Tahlil), Bilge Seyidoğlu (Erzurum Halk Masalları Üzerinde Araştırmalar), Umay Günay (Elazığ Masalları / İnceleme-Metin)* ile başlayan masallara akademik pencereden bakış günümüze kadar devam etmiştir. Türk dünyası ile ilgili masal çalışmalarını da dikkate aldığımızda Türk masalları ile ilgili yüzlerce çalışmanın kütüphanelerde yerini aldığını söyleyebiliriz.

İnceleme Metotları veya Kuramlar

Halk edebiyatı ürünleri, derlenmesinden incelenmesine kadar pek çok aşamadan geçer. Derlemeci derleme metotlarını, kaynak şahıslardan nasıl malzeme derlenmesi gerektiğini iyi bilmelidir. Kaynak şahıslardan elde edilen metinlerin yazıya aktarılması ve tasnif edilmesi de önemli bir aşamadır. Malzemeler tasnif edildikten sonra malzemelerin ilmi metotlarla incelenmesi aşamasına geçilir.

İnceleme metotları *metin merkezli* ve *bağlam merkezli* olmak üzere iki kısımda değerlendirilir. Metin merkezli kuramlar; *Gelişme Kuramı*, *Yayımla Kuramı*, *Tarihî-Coğrafi Fin Kuramı*, *Psikoanalitik Kuram* ve *Yapısalcı Kuram*'dir. Bağlam merkezli kuramlar ise *İşlevsel Halk Bilimi Kuramı*, *Sözlü Kompozisyon Kuramı* ve *Performans (İcra) Yöntemi*'dir. Bu kuramların anlatıldığı iki çalışma önemlidir. Bu çalışmalardan ilki Özkul Çobanoğlu'na (Ankara 2005), ikincisi ise Metin Ekici'ye (Ankara 2010) aittir.

Şimdi de yukarıda sıraladığımız kuramlardan kısa kısa bahsetmek istiyoruz:

Gelişme Kuramı: Kültür ve medeniyetlerin nasıl oluştuğu ve geliştiği, dünya üzerindeki kültür ve medeniyetlerin benzer ve farklı oluşlarının nedenleri, bazı kültür ve medeniyetlerin daha ileri olmasına rağmen bazılarının neden az gelişmiş veya hiç gelişmemiş oldukları gibi düşüncelerle ortaya çıkan bir kuramdır. Bu kuramın temsilcisi *Edward B. Tylor*'dur. Bu kuramın en önemli iddiası "*insan ruhu her yerde bir ve aynıdır ve bu özelliği dolayısıyla zaman içinde, birbirinden habersiz olarak gereksinim duyduğu anda benzer ürünler yaratacaktır.*" (Ekici 2010: 101-102) şeklindedir. Dede Korkut Kitabı içerisinde yer alan Tepegöz ve Bamsı Beyrek, Batılı araştırmacılara göre Yunanlıların Odyssey ve İlyada destanlarından kopya edildiği düşünülmüştür. Ancak daha sonra yapılan araştırmalarda Türk boyları arasında bu ve buna benzer metinlerin anlatılmakta olduğu görülmüştür. Dolayısıyla bu iddiada yer bulan metinlerin Yunanlılarla hiçbir ilgisinin olmadığını bu kuram çerçevesinde söyleyebiliriz.

Yayımla Kuramı: 19. yüzyılda arkeoloji ve antropoloji araştırmalarının etkisiyle farklı toplumlarda benzer kültür unsurlarının varlığının tespiti üzerine, benzer yaratmaların farklı toplumlarda varoluşunun sebeplerini açıklamak ve dünyada bir ilk kültür merkezinin olup olmadığını belirlemek üzere ortaya çıkan bir kuramdır. Bu kuramın temsilcilerine göre ilk kültür merkezi Mısır'dır. Nil nehrinin belli düzen içerisinde taşması ve suların çekilmesi esasına göre kültür hayatı ortaya çıkmıştır. Daha sonra bu merkezden ilk kültürel olgular çeşitli nedenlerle yayılmıştır.

Tarihî-Coğrafi Fin Kuramı: Bu kuram İskandinav ülkelerinde (İsveç, Norveç, Danimarka, Finlandiya, İzlanda) halk bilimi ve siyasal hareketlerin bir sonucu olarak ortaya çıkmıştır. Bu kuram Fin Folklor Kuramı veya Karşılaştırmalı Folklor Kuramı olarak da adlandırılır. Bu kurama göre halk bilgisi, özellikle halk edebiyatı metinlerini karşılaştırarak belli sonuçlara ulaşılması amaçlanır. Bu kuramın kurucusu *Julius Krohn*'dur. Onun ölümü üzerine çalışmanın kalan kısmını oğlu *Kaarle Krohn* tamamlamıştır.

Bu metot temeli itibarıyla sözlü halk anlatmalarının özellikle de masalların veya masalın nerede, ne zaman oluştuğunu ve onun muhtemel ilk şeklinin ne olduğunu belirlemeyi amaçlar. Yönteme göre her anlatma belli bir zamanda, belli bir yerde yaratılmıştır. İlk şekle "ur-form" adı verilmiştir. Ur-form, ticaret ve göç gibi sebeplerle yayılmaya başlar. Sözlü yayılmanın yanı sıra yazılı ve basılı metinler de bu yayılmanın genişlemesine yardımcı olur.

Türkiye'de bu metodu ilk uygulayan araştırmacılar *Saim Sakaoğlu* ve *Bilge Seyidoğlu*'dur. Saim Sakaoğlu, Gümüşhane'den derlenen 70 masal metnine bu metodu uygulanmıştır. Saim Sakaoğlu, her masal metninin motif sırasını vermiş, sonra masalın yayılma alanını belirlemiş, daha sonra da esas aldığı metinde yer alan motif sırasıyla eş metinlerin motiflerini karşılaştırmıştır. 1982 yılından sonra pek çok araştırmacı (Ali Berat Alptekin, Esmâ Şimşek, Mehmet Özçelik, Seyit Emiroğlu, Behiye

Köksel, Halil Altay Göde) bu metodu kullanarak çalışma yapmışlardır. Bu satırların yazarı da bu metodu kullanarak *Niğde Masalları, Türk Dünyası Hayvan Masalları ve Kırım Tatar Masalları* üzerine çalışma yapmıştır.

Psikoanalitik Kuram: Bu kuramın temeli *Sigmund Freud* tarafından oluşturulmuştur. Onun izinden gidenler tarafından geliştirilmiştir. Bu kuram üç temel kavran üzerine kuruludur: Rüya, çatışma ve sembol.

Freud'a göre rüyalarda ortaya çıkan çeşitli semboller ve olgular, olaylar ve yaşanılması imkânsız pek çok şey aslında çocukluk döneminde arzu edilip gerçekleştirilemeyen bastırılmış ve bilinçaltına itilmiş arzu ve korkuların rüyalarda bazı semboller ve imgeler halinde ortaya çıkmasıdır. Bu yöntemi Türkiye'de uygulayan öncül kişi hiç şüphesiz *Seyfi Karabaş*'tır. Dede Korkut Kitabı'nda yer alan metinler üzerine yaptığı çalışmada psikoanalitik yöntemin yaklaşımlarından önemli ölçüde yararlanmıştır.

Ayrıca son dönemlerde psikoanalitik yöntem çerçevesinde *Esmâ Şimşek, Ebru Şenocak ve Gülde Çetindağ Süme* birçok makale kaleme almışlardır.

Yapısalcı Kuram: Yapısal Kuram içerisinde en önemli kişi *Vladimir Propp*'tur. Masalların yapısal çözümlemesini yapmıştır. *Propp*, Rus peri masalları üzerine yaptığı çalışmada iki temel unsur üzerinde durmuştur. Bunlar fonksiyon ve roldür. Fonksiyonlar masalın temel parçalarıdır. Her fonksiyon masaldaki bir karakterin bir aksiyonu, yani belli bir neden bağlı olarak ortaya çıkan ve belli sonuçları olan bir harekettir. *Propp* tespit ettiği her fonksiyonu bir harf veya işaretle tanımlamıştır. Masallardaki fonksiyon sayısı otuz birdir. Bu fonksiyonlar her masalda sabittir. Masal kahramanları değişse bile fonksiyonlar değişmez.

Propp masallardaki kahramanlar yedi rolü üstlendiklerini ifade eder. Bu roller *hain, bağışlayıcı, yardımcı, prenses, ayırıcı, kahraman ve sahte kahraman*dır. Bu rollerden her biri uygun fonksiyonlardan oluşan belli hareketleri yerine getirirler.

*Propp Metodu*nu Türkiye'de Elazığ masallarına uygulayan kişi *Umay Günay*'dır.

İşlevsel Halk Bilimi Kuramı: Bu kuram ünlü antropologlar tarafından kurulduğu için antropolojik yöntem olarak da bilinir. Bu yöntemin kurucuları arasında *Bronislaw K. Malinowski, Franz Boas, Ruth Benedict* gibi ünlü antropologlar yer alır. İşlevsel kuramın hareket noktası halk edebiyatı yaratmalarının metinleri değil, bu metinlerin oluştuğu, anlatıldığı bağlamdır. Bu bağlam içerisinde anlatıcı veya icracının metni yaratması, aktarması, kullanması, dinleyicilerin o anlatmayı dinlemeleri, anlamaları ve kullanmaları yer almaktadır. Özellikle halk bilgisi yaratmalarının işlevleri konusunda araştırmalardan yararlanarak bir model oluşturan *William Bascom*, halk bilgisi yaratmalarının işlevlerini dört başlık altından ortaya koyar:

1. Eğlenme, eğlenme, hoşça vakit geçirme işlevi
2. Toplumsal kurumlara, törenlere destek verme işlevi
3. Eğitim ve kültürün genç kuşaklara aktarılması işlevi
4. Toplumsal ve kişisel baskılardan kurtulma işlevi (Çobanoğlu 2005: 235-236).

Sözlü Kompozisyon Kuramı: Bu kuram uzun zamandan beri Batı dünyasını meşgul eden *Homer*'in *İlyada ve Odyssey* adlı eserlerini nasıl oluşturduğu düşüncesinden hareketle ortaya çıkmıştır. Ayrıca bu kuram, Homer Sorunu olarak da adlandırılan bu düşünceyi aydınlatmak aynı zamanda kanıtlamak üzere *Milman Parry* ve öğrencisi *Albert Bates Lord*'un kurduğu bir kuramdır. *Milman Parry*, *Homer*'in eserlerini sözlü olarak yaşayıp yaşamadığını ortaya koymak için 1930'lı yıllarda *Türkistan*'a gitmek ister ancak siyasi şartlar sebebiyle bu düşüncesinden vazgeçer. Daha sonra *Albert Lord*'la beraber *Yugoslavya*'ya gidip özellikle orada yaşayan Boşnak destan anlatıcıları üzerinde çalışır. *Milman Parry*'nin ölümü üzerine *Albert Lord* çalışmayı sonuca başlar.

Özellikle destan anlatıcıları destanlarda bulunan formülleri ve formül benzeri yapıları öğrenip ezberlerler ve çiraklık döneminden ustalık döne-

mine kadar destanlardaki bu formüllerle temleri oluşturup dinleyici önünde anlatırlar. Müzik aletleri de destancılardan anlatacaklarını bir anlamda hatırlatmayı sağlamaktadır.

Albert Lord çalışması sonucunda ortaya koyduğu sonuçlarda en önemlisi Homer, eserlerini oluştururken sözlü kaynaklardan destan parçalarını öğrendiği ve şairlik gücünü de kullanarak öğrendiklerini yazıya geçirdiğidir.

Performans (İcra) Yöntemi: *Malinowski*'nin “Şüphesiz metin çok önemlidir, fakat bağlamsız metin ölüdür” (Çobanoğlu 2005: 235) şeklinde ifade ettiği bağlam fikri performans teorisinin en önemli kavramsal başlangıç noktasıdır. Diğer bir kavramsal nokta ise Moskova ve Prag dil bilim okullarının etkisidir.

Bu teorisinin oluşmasında ve gelişmesinde başta *Richard M. Dorson* olmak üzere *Alan Dundes*, *Roger Abrahams*, *Dan-Ben Amos*, *Ricard Bauman*, *Dell Hymas*, *Kenet Goldstein* ve *Henry Glassie* gibi bilim adamlarının önemli katkıları olmuştur.

Halk bilimci *Alan Dundes* yayımladığı “Metin, Sözel Doku ve Bağlam” (Ekici 2003: 67-90) adlı makalesinde halk bilimi ve türlerini tanımladıktan sonra o güne kadar ortaya konulan ölçütleri yeterli bulmadığını ifade eder. Ardından metinlerin incelenmesinde üç aşamalı bir tahlil modeli önerir. Buna göre bir halk bilgisi unsurunu sözel doku (texture), metni (text) ve bağlamı (context) itibarıyla tahlil edilebilir. Sözel doku kavramıyla bir metnin dil özellikleri, metin kavramıyla halk bilgisi yaratmasının kendisi, bağlam kavramıyla ise metnin oluştuğu sosyal çevre ve şartlar kastedilmektedir. Çünkü bir metin sosyal çevre ve ortama göre değişiklik göstermektedir.

Performans Teori ile birlikte folkloru bir olay olarak canlı bir icra veya yapılan ve gerçekleştirilen bir süreç olarak düşünen ve ele alan yeni bir yaklaşıma dönüşmüştür. Bu anlayış içerisinde anlatım sosyal bir olaydır. Bu sosyal olay üç temel unsurdan oluşan, dinleyen ve anlatılandan oluşmaktadır. *Dan-Ben Amos* bir halk bilgisi metni incelenir-

ken şu üç unsurun göz ardı edilmemesi gerektiğini ve birlikte incelemesini teklif eder:

1. *Kişisel Boyut (anlatısı/oyuncu)*
2. *Sosyal Boyut (dinleyici/lizleyici)*
3. *Söz Boyutu (anlatılan)* (Çobanoğlu 2005: 307)

Yukarıda kısaca özelliklerini verdiğimiz *Performans Teorisi* ancak derleme ortamında uygulanabileceğini belirtmekte fayda vardır. Yazıya geçirilmiş metinler üzerinde bu yöntemi uygulamak imkânsızdır.

İsmail Görkem, *Performans Teorisi* kullanarak 2000 yılında *Çukurovalı Âşık Mustafa Köse ve Hikâye Repertuarı* adlı çalışmayı hazırlamıştır.

Sonuç

Masallar hayal mahsulü olsa da birer edebî metin olarak değerlendirilmelidir. Çünkü masallar, halkın edebî zevkini ortaya koyan anlatılardır. Masalı anlatan da dinleyen de metnin oluştuğu kültürün içinden kimselerdir. Dolayısıyla anlatılan metinlerde sosyo-kültürel açıdan pek çok unsur yer almaktadır. Araştırmacılar metinleri incelerken de bu özelliği dikkate alarak incelerler.

Yapılan çalışmalar bakıldığında genel çalışmalar olduğu gibi özel anlamda yapılan çalışmalar da vardır. Bugün Türk masalları üzerine yapılan çalışmaların sayısının Türk Dünyası ile ilgili çalışmaların tamamını dikkate alındığında, ne kadar çok olduğu görülecektir.

İnceleme metodları *metin merkezli* ve *bağlam merkezli* olmak üzere iki kısımda değerlendirilir. Metin merkezli kuramlar; *Gelişme Kuramı*, *Yayımla Kuramı*, *Tarihi-Coğrafî Fin Kuramı*, *Psikoanalitik Kuram* ve *Yapısalcı Kuram*'dir. Bağlam merkezli kuramlar ise *İşlevsel Halk Bilimi Kuramı*, *Sözlü Kompozisyon Kuramı* ve *Performans (İcra) Yöntemi*'dir. Türk dünyasından tespit edilen derleme ve kitaplarda yer alan metinler üzerinde yukarıda sıralanan inceleme metodları kullanılarak pek çok çalışma yapılmıştır.

Sonuç olarak masal metinleri salt hayal mahsulü olarak düşünüp değerlendirmek yanlış olur.

Çünkü bu metinler bir anlamda halkın edebi zevkini ortaya koyan edebî metinlerdir. Masal metinleri incelenirken de bu gözle değerlendirmek doğru olacaktır.

KAYNAKLAR

- AARNE, Antti: *Verzeichnis der Märchentypen mit Hilfe von Fachgenossen Ausgearbeitet*, Helsinki 1910.
- ALPTEKİN, Ali Berat: *Taşeli Masalları*, Akçağ Yayınları, Ankara 2002.
- BAKIRCI, Nedim: *Niğde Masalları*, Niğde Yüksek Öğretim Vakfı Yayınları, Niğde 2006.
- BAKIRCI, Nedim: *Türk Dünyası Coğrafyasında Tespit Edilmiş Hayvan Masalları Üzerinde Bir İnceleme*, Manas Yayıncılık, Elazığ 2010a.
- BAKIRCI, Nedim: *Kırım Tatar Masalları*, Kömen Yayıncılık, Konya 2010b.
- ÇOBANOĞLU, Özkul: *Halkbilimi Kuramları ve Araştırma Yöntemleri Tarihine Giriş*, Akçağ Yayınları, Ankara 2005.
- EBERHARD, Wolfram-Pertev Naili Boratav: *Typen Türkischer Volksmärchen*, Wiesbaden 1953.
- EKİCİ, Metin: “Doku, Metin ve Konteks”, *Halkbiliminde Kuramlar ve Yaklaşımlar I*, (hzl. Gülin Öğüt Eker, Metin Ekici, M. Öcal Oğuz, Nebi Özdemir), Geleneksel Yayıncılık, Ankara 2003.
- EKİCİ, Metin: “Araştırma Yöntemleri”, *Türk Halk Edebiyatı El Kitabı*, (Editör M. Öcal Oğuz), Grafiker Yayınları, Ankara 2008, s.43-94.
- EKİCİ, Metin: *Halk Bilgisi (Folklor) Derleme ve İnceleme Yöntemleri*, Grafiker Yayınları, Ankara 2010.
- SAKAOĞLU, Saim: *Masal Araştırmaları*, Akçağ Yayınları, Ankara 1999.
- SAKAOĞLU, Saim: “Masallar”, *Türk Dünyası Ortak Edebiyatı / Türk Dünyası Edebiyat Tarihi*, C. II, Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları, Ankara 2002.
- SAKAOĞLU, Saim: “Masal”, *Halk Masalları*, Anadolu Üniversitesi Yayınları, Eskişehir 2013, s. 2-51.
- THOMPSON, Stith: *Motif Index of Folk-Literature*, C. 1, Indiana University, USA 1955.
- THOMPSON, Stith: *The Types of the Folktale*, Helsinki 1964.

SAYHA

Bugün bozkurt sesimiz dünkü kadar gür değil!
Altay'dan duyulduğu anki kadar gür değil!
Ve bir gece yarısı kasırgalar kopartan
Kırk yiğit erle Kür Şad'ınki kadar gür değil!

Kararmış ışığımız, aysızız, güneşsiziz.
Katı bir sis çağında rehbersiziz, başsızız.
Coğrafyamız kan içre, gene de uğraşsızız.
Ondandır ki nice öz yurtlarımız hür değil!

Türkistan'da, Kerkük'te, Karabağ'da, Kırım'da,
Öz meskenim bildiğim kadim topraklarımda,
Can veren baturlarım canlanır hatırımda...
Ki akan al kanları, göl değil, nehir değil!

Hani nerde kubbeler diktiğimiz topraklar?
Manastır'lar, Mora'lar, Belgrad'lar, Eflak'lar?
Kuşlar ne dem Turan'da kanat oynatacaklar?
Gögümüz niçin aydın ve gümbür gümbür değil?

Hayli oldu kopuzlar bu gamla figan eder.
Ağlar, Turan'a ağlar ve çaldıkça şöyle der:
“Zannetmeyin bu devran daim böylece gider,
Bir kahraman çıkar ve çarkı bozar, zor değil!”

Mesut İlkey YANIK

HASRET ÇIKMAZI

Bu hasret çıkmazında
Hayaller sürgün olmuş.
Emeller, son yazında
Güneş emsâli olmuş.

Ölümsüz ülkümüzde
Sadâmız sûzinâktır.
Harâbât türkümüzde
Makam bizden uzaktır.

Som altından papatya
Çocuk gönlümde kalmış.
Yürekler nefse parya
Soğuklar yurt salmış.

Emeller hasretinde
Takdir başıma taçtır.
Bu hasret kesretinde
Allah yolu ilâçtır.

Önder ÇAĞIRAN

Melikşah padişahın oğliymiş. Padişah öliyer. Bu da uzahta bir kızınan bade içiyer. Melikşah getmah için yola çıhiyer.

Anasi:

“Oğul ya beni oldur ya da bila gotur.”

Barabar gediyerlar, bir yerda kaliyerlar. Orda adi Pehlivan olan biri varmış. Bu Pehlivan’a it oğlitin kızı Melikaşah’ın anasi göz kaçuriyer. Melikşah yengilacah bir adam değil, çoh güçlü kuvvetli. Melikşah’ın anasi oğlini kayıp etmah istiyer. Buni o yani, bu yani yolliyer. Nene yuha bişitturiyer, yanlarına sariyer. Kıt kıt edinca:

“Hastayım, kemuklarım kırılıyer.” diyer. Oğluna diyer ki:

“Kimsanın giramaduği padişahın gul bahçasi var, ordan gul getirup altun tasında ezip yarama vurursam eylanur.”

Melikşah gedip gul bahçasını kırıp geturiyer. Anasi diyer ki:

“Oğul seni na eglar?”

“Beni zincir eglar.”

Zenciri geturiyerlar, kollarini bağliyerlar; çekip kırıyer. Kendiri bağliyerlar çekip kırıyer. Anasi tekrar soriyer:

“Oğlum seni na eglar?”

“Beni kadun saçı eglar.”

Kadun saçını kollarına bağliyerlar, buni kırımıyer. Anasi bağriyer:

“Pehlivan, pehlivan...”

“Yigit, yigida kıymaz.” diyarah gelmiyer.

Kendi geliyer, oğlunun gozlarına mil çevuriyer. Gozlarını çıkarıp çepina koyiyer. Buni goturup bir kuyiya atiyerlar. Deve katari geçiyer. Adamın biri susaniyer. Kuyiya kova saliyerlar, bahiyerlar ki bir adam. Buni çıkarıp goturiyerlar. Gul bahçasından da iki tani aslan geturmuş imiş. Kuyunun başında

bekliyermişlar. Melikşah aç susuz.

Padişahın mutfakçisi Çeşminaz Hanım varmış padişahın mutfakçisi, onun yanına birahtiyerlar; eylanıyer. Kuşlar geliyer ağaçlara konıyer, diyerlar ki:

“Senin gozun eylanmaz.” Ertesi gün başha kuş geliyer. Diyer ki :

“Melikşah, benim konduğum daldan yaprah alıp altun tasta dogup gozlaruva surarsan eylanıcah.”

Melikşah diyer ki :“Çeşminaz hanım, son öti-cah kuşun dalini belirla.”

Buni da goturiyerlar, bahçada oturiyerlar. Kuşun öttüğü dali belirleyip yaprah aliyerlar. Çepindan gozlarını çihariyerlar. Yaprığı gozlarına suriyerlar sağ gozi sol gozuna, sol gozi sağ goznuna gediyer Allah terefından. Gozlari az şaş oliyer. Gozlari da eylanıyer. Çeşminaz Hanımın samimi konuştuğu bir kız var, evlanacah. Orya gedmah istamiyer ama dugun guni yahlaşıyer. Melikşah padişahın mutfakçında yatıyer.

Dugun gununa yağın Çeşminaz Hanım buna sımariyer ki gelsin. Bir sımariyer, bişe yoh; iki sımariyer, bişe yoh; bişe yoh; üç sımariyer, gediyer.

Diyer ki: “Saçı püçük o..., şimdiya kadar nerdaydın? Sana bu kadar sımardım ya, ey ki gelmadın.”

“Musafirim vardi, gelamadım.”

“Nasıl musafirin var ki bendan ilari tutun da gelamadın. Kimidi?”

“Kuyumçılar varidi”

“Na satiyerdilar?”

“Yuzuk, muzuk, bişe.”

“Birkaç tane geturaydın da aburda geyira dağıtayduh.”

“Bir tani çeşnisini geturdum.”

Nasıl ki yuzugi goriyer; “Sağ midur bacican, sağ midir bacican?” diya bağıriyer.

Melikşah’a fistan geydurup içari aliyerlar. Kızı gerdega atacahlar. Melikşah gedip oğlani hallediyer. Aliyer kızı çıhiyer. Sevduğı kızın adi Güllihan. Kardeşlari Melikşah’a Güllihan’i vermiyerlar. Başliyer harp. Milleti kesip doğriyer. Gögdeyi kan götüriyer. Başha çare bulamiyer, cendekların üzerine yüzi koyun düşiyer. Kardeşlari kızı alıp Adil Han’a veriyerlar. Melikşah’i öldi sandilara millet durdi. Tav tav, sav sav oldilar.

Güllihanım, Adil Han’a şart koşti ki ‘filan zamanda sana varurum.’ Zaman doliyer, dugun olacah. Melikşah dirilip Adil Han’ın yanına yalvarmaya gediyer, bahalım ne dedi:

*Gor kerip başıma nelar geçtiler
Şu sinemde yaralarım deştiler
Benim sevduğumi alip kaçtiler
Derda derman seni bildim ağlarım*

*Sen bir Adil Han’sın yohTUR ahranın
Neça gariplara vardur ihsanın*

...

O guzel şanına geldim ağlarım

Bu turkinin üstüna Adil Han diyer ki:

“Bunlari perde arhasında konuşturrah.”

Bunlari perda arhasına aliyerlar, bahalım Melikşah na diyacah:

*Çünki muhibettin yoğidi bana
Verduğun koynumda nişanlar nedur
Güllihan :*

*Tabe olmayınca ayrılmam sendan
Bizi ayıranlar mevladan bulsun*

Buni eşitan Adil Han, Güllihan’ı ona teslim edip geçip gediyer.

Kaynak Kişi: İsak Aydın, 90 yaşında, okuryazar Gümüşhane Köyü / ARDANUÇ

İNSANIM

Dilsiz bineğe çok serbar oldum
Uçarı çok kanatlı kuş vurdum
Ola ki ataya da dik durdum
Elbette var pasım, kırım benim.

Bir harmanda mezat, helal haram
Al ver için olacak param
Son deminde gafil demi devran
Neye yarar giryan şinim benim.

Esmerdir, beyazdır benim tenim
Mucidim, kaşifim çok hünerim
Madem ki ben bir beşer insanım
Kimse, kimse bilmez sırrım benim.

Kırk sekiz yıl beyhude dolaştım
Zalim nefsimle çokça uğraştım
Sürüm sürüm deryaya ulaştım
Elbette vardır bir pirim benim.

Buyurdu meleklerden yüceyim
Ya da evrende gezen cüceyim
Dört kolu revanla göçeyim
Görem ki ne yapmış dirim benim.

Hüda tek, nebiyi hak bilirim
Altı nüfusa rızık didinirim
Bahçesinde yer içer giyinirim
İnsanım olmaz mı fikrim benim.

Hem çalar söylerim, zil takarım
Kandile hürmet çıra yakarım
Semazenim döner çark ederim
Kim demiş ki yoktur zikrim benim.

Hıdır CANALAN

Dil genel itibarıyla ortaya çıkışı, gelişme dinamikleri, iletişim aracı olma vb. yönleri dikkate alınarak insanlar arasında anlaşmayı sağlayan tabii bir vasıta, kendine mahsus kanunları olan ve bu kanunlar çerçevesinde gelişen canlı bir varlık, temeli bilinmeyen zamanlarda atılmış bir gizli antlaşmalar sistemi, seslerden örölmüş içtimaî bir müessese (Ergin 2000: 1) olarak tanımlanır. Bu tanım, bütün diller için esas olmak üzere, dil olgusunu ilk bakışta dikkat çeken temel özellikler bakımından tarif eder.

Oysa günümüzde dil olgusu, dili daha çok ses, biçim, sözcük, köken, sözdizimi bakımından ele alan klasik dil bilgisi/ genel dil bilimi anlayışının çok ötesinde XX. yüzyıl başlarından itibaren insan denen bilinmeyene açılan dikkate değer ve en güvenilir kapı (Aktaş 2001:38) olarak değerlendirilmiş ve dil felsefesi üzerinde durulmaya başlanmıştır.

Uygulamalı dil bilimi dil-insan, dil-toplum, dil-kültür ilişkileri yanında neredeyse bütün sosyal bilimlerle de disiplinler arası olarak ilgilenmektedir. Çünkü, dil kelime ve kurallar yığınıyla yalnızca iletişimi sağlayan ruhsuz bir makine değil insana psikolojik bir hüviyet, topluma ortak bir kimlik kazandıran unsurlardan biri olup akış hâlindeki toplum hayatını hem şekillendirip hem de ifade sine vasıta olurken, üç boyutlu zamanı (geçmiş-an-gelecek) birbirine bağlayarak tarihî ve kültürel akışı sağlayan (Aktaş 2001: 38), canlı ve özellikleri kendinde gizli bir sistemdir. Dolayısıyla dil milletin tarihsel akışını yani varlığını devam ettirebilmesinin temel unsuru olarak kabul edilmelidir.

Tarihî dönemlerde milletlerin/devletlerin geleceğini genellikle hükümdarların kişiliklerine bağlı olarak verdikleri savaş-barış-ittifaklar içinde yer alma/almama- din değiştirme ya da farklı inançları tolere etme/etmeme vb. kararları belirlemiştir. Bu kararlar yeni hâkimiyet alanları, yeni ticaret

imkânları ile ekonomik ve askerî gücü artırırken, din değişiklikleri ya da farklı inanç grupları ile kurulan ilişkiler de kültür ve medeniyette yeni ufuklar açıp devlet ve halk arasında sıkıntısız işleyen bir sistem oluşturarak toplumsal onayı yüksek devlet yapıları oluşturabildiği gibi, aksine sağlıklı işleyen bir devlet sisteminin kısa zaman içinde çökmesine, toplumun savrulurak dağılmasına, başka devlet sistemleri içinde eriyip kimlik kaybına uğramasına da sebep olabilir.

Toplumsal onayı yüksek devletlerde, farklı millet ya da inanç gruplarından meydana gelse de devlet ve toplum hayatının işleyişinde çoğunluğu oluşturan milletin kültürel değerleri ekseninde ortak bir yaşam biçimi, ortak bir kültür ve ortak bir dil oluşur. Bu ortak yaşam biçimi ve ortak dil zamanla bu grupları kaynaştırır ve tek millet hâline dönüştürür. Böylece, bir ortak yaşam biçimi ve ortak dil etrafında kaynaşarak milletteşebilen topluluklar, siyasal sistemin yani devletin, alınan yanlış kararlar veya işgal gibi sebeplerle çökmesi/ dağılması durumunda bile, dağılıp savrulmak yerine, varlık ve kimliklerini koruyarak organize olup yeniden bir devlet kurabilirler.

Sosyolojik anlamda millet olabilmeyenin temel unsurları olarak kültür ve dil birliği her zaman en önde yer alır ki dil yukarıda da belirtildiği gibi üç boyutlu zamanı birbirine bağlayarak tarihî ve kültürel akışı sağlar. Bu gerçek, varlığını devam ettirmek için ortak arzu taşıyan bir milletin siyasal organizasyonunun, yani devletin resmî dil ve ortak dil konusunda hassas, bilinçli ve kararlı olmasını da gerektirir. Çünkü dil fertlerin ve milletlerin kişilik ve kimliğini kendi içinde barındırır. Ortak bir dil fertler arasında doğal, duygusal ve ruhsal bağlar kurup millet olma zeminini güçlendirerek ortak duygu, düşünce ve idealler etrafında millî bir şuur meydana getirir.

Devletler tarih boyunca olduğu gibi, siyasal

sınırlarını genişletebilir, topraklarının bir kısmını kaybedebilir, tamamen yıkılabilir; aynı veya daha daralmış ya da yeni bir coğrafyada yeniden kurularak varlığını devam da ettirebilir. Devlet, Türkçe Sözlük'te toprak bütünlüğüne bağlı olarak siyasal bakımdan örgütlenmiş millet veya milletler topluluğunun oluşturduğu tüzel varlık olarak tanımlanır (Türkçe Sözlük 2005: 514). Tanımdan da anlaşıldığı üzere devlet kavramı, insan (millet/ulus), toprak ve egemenlik unsurlarını bünyesinde barındıran siyasal bir organizasyondur.

Herhangi bir coğrafya (toprak) üzerinde askerî, siyasi ve ekonomik bakımdan egemenlik kurabilecek ve bu egemenliği sürdürebilecek bir topluluk, bu şekilde bir devlet kurma ve uluslararası tanınma şansına sahiptir. Ancak devletin kurulduğu coğrafya (topraklar), yöneten unsur açısından sadece siyasal sistemin çeşitli egemenlik aygıtlarıyla kontrol altında tutuluyor olabilir. Yani bu coğrafya egemenliği elinde tutan unsurlar tarafından "yönetilen coğrafya"dan başka bir şey değildir. Söylemek istediğimiz husus, herhangi bir coğrafya yeterli güce sahip bir unsur tarafından kendi egemenliği altına alınabilir. Ancak, bu şekilde elde tutulan coğrafya "vatan" değildir.

Bir coğrafyanın vatan olma vasfına erişebilmesi için, o coğrafyanın tüm unsurlarının egemen milletin dimağında ortak bir bilinç, millî bir ruh oluşturacak biçimde kültür ile dil bakımından uzun yıllar boyunca kaynaşmış, özdeşleşmiş olması gerekir. Bir toplumda üzerinde yaşanan topraklara yani coğrafyaya bağlı olarak dil-kültür-tarih ve bakımından ortaklaşma gerçekleşmemişse bu coğrafya vatan olamaz, ya da ortaklaşmanın farklılaşmaya başladığı coğrafya vatan olma vasfını aşama aşama kaybeder (bk. Karaağaç 2009:13,25)

Türkler tarih boyunca hem nüfus hem hâkimiyet kurma bakımından çok geniş ve farklı coğrafyalara yayılmış, bu coğrafyalarda pek çok devletler kurmuştur. Selçuklu fetihleri ile başlayarak, Anadolu'yu merkez alan Oğuz boyları Ortadoğudan Afrika'ya, Balkanlardan Avrupa iç-

lerine ve Karadeniz kuzeyinde geniş bir coğrafyada egemenlik kuran bir devlet yarattılar: Osmanlı devleti.

Osmanlı devletinin, yaklaşık son iki yüz yıl içinde yaşadığı gerileme çöküş sonunda verilen kurtuluş ve bağımsızlık mücadelesi ile Batı Türklüğü Anadolu topraklarında Türkiye Cumhuriyeti devletini kurdu. İşte bu coğrafya, Anadolu Türklerinin ve elden çıkan Avrupa, Balkanlar, Kafkasya vb. coğrafyalarda yaşayan Türklerin kültürde, inançta, dilde ortaklaştığı medeniyetin merkez noktasıdır. Bu coğrafya Anadolu Türklüğünün kanıyla suladığı canıyla bedelini ödediği; dağıyla ovasıyla, yaylasıyla kışlasıyla, ırmakları gölleri, şehirleri köyleri ile kültürünü harmanlayıp ilmek ilmek işlediği; her noktası milletin ortak hafızasında, duygu dünyasında türküler, destanlar, hikâyelerle derin izler bırakmış bir coğrafya yani vatandır. Hâlılarımız, kilimlerimiz, nakışlarımız; dinî mimarimiz, yaşam alanlarımız (evlerimiz-çadırlarımız), hanlarımız, hamamlarımız, köprülerimiz bizi bu coğrafya ile kaynaştıran, bu coğrafyayı vatan yapan maddi unsurlardır. Vatan denilen coğrafyanın kendine ait unsurları ile milletimizin ortaya koyduğu maddi kültür unsurları millet hafızasında kaynaşmıştır.

Vatan olan coğrafyaya ve bu coğrafyada oluşturulan maddi ve manevi kültüre ait unsurlar inançlar, efsaneler, türküler, ninniler, şiirler, hikâyeler, destanlar, bilmeceler, atasözleri, dualar ve beddualarda bir milletin hafızasına işlenir, nesilden nesile aktararak yaşar. Bütün bu değerlerin milletin ortak hafızasına işlenmesi ve sonraki nesillere aktarılmasının tek yolu ise dildir.

Vatanın elde tutulabilmesi, vatan yapılan coğrafyada dilin konuşurlarının varlığını devam ettirmesine bağlıdır. Yani, vatan olan coğrafyanın demografik olarak boşaltılmamış olmasını gerektirir. Günümüzde, Bosna-Hersek, Kosova, Arnavutluk, Romanya, Yunanistan, Bulgaristan gibi ülkeler sınırları içinde kalsa da Balkanlar, Anadolu kadar vatandır, vatan kalabilmiştir çünkü bütün kıyım

ve göçlere rağmen Türkün maddi ve manevî kültürünün mirasçısı olarak oralarda yaşamaya devam eden soydaşlar vardır. Irak'ta Musul, Kerkük, Telafer, Altunköprü, Tuzhurmatu, Erbil; Suriye'de Halep, Rakka, Lazkiye, Humus Anadolu kadar vatandır. Çünkü bu bölgelerde her şeye rağmen kültürümüzün ve dilimizin yani ortak hafızamızın ortakları yaşamaktadır.

Ahıska, ülkemizin kuzeydoğusunda, Gürcistan sınırları içinde kalan bir bölgedir. Bu bölge 1064, 1069 yıllarında Selçuklular tarafından ele geçirilmiş, Gürcü kralının davetiyle 1118-1123 arası ve 1193 yıllarında iki büyük Kıpçak göç dalgası ile Türk unsurlar açısından pekişmiş, Kıpçak unsurların 1268 yılında kurduğu ve 1578 yılında Osmanlı Devleti tarafından fethedilen kadar İlhanlı, Karakoyunlu, Akkoyunlu ve Safevi Türk devletlerinin himayesinde 310 yıl süreyle varlığını sürdüren Kıpçak Atabekler Devleti'ne ev sahipliği yapmış, 1828 yılındaki Rus işgaline kadar 250 yıl süreyle Osmanlı devleti sınırları içinde kalmış, Rus işgali sonrasındaki büyük kıyım ve göçler yaşanması karşısında bile nüfusun büyük çoğunluğunu Türklerin oluşturduğu hâlde 1. Dünya Savaşı ve Millî Mücadele dönemlerindeki bütün çabalara rağmen ana vatan sınırları dışında kalmış bir coğrafyadır (Demiray 2011:1-10).

Ahıska, tıpkı Anadolu gibi coğrafyanın bin yıl boyunca Türklükle yoğrulmuş vatan yapıldığı yerlerden biridir. Dil, kültür, yaşam biçimi bakımından Anadolu Türklüğü ile sınıksız bağlıdır. Yaktığı türküler, yavrusuna söylediği ninniler, anlattığı hikâyeler, masallar Artvin'dir, Ardahan'dır, Kars'tır, Erzurum'dur; Anadolu'dur, Türk'tür. Ancak, 1944 sürgünü ile Ahıska dilsiz, halksız ve sahipsiz kalmıştır.

Ahıska, sürgündeki halkının kendini Anadolu Türklüğünün bir parçası gördüğü bir coğrafyadır. 1828 Rus işgali ardından söylenen şu dizeler Ahıska Türklüğünün kendilerini Anadolu Türklüğü ile özdeşleştirdiğinin en veciz ifadelerinden biridir:

*Ahıska bir gül idi gitti
Bir ehl-i dil idi gitti,
Söyleyin Sultan Mahmud'a
İstanbul kilidi gitti.*

Bölgenin 1944 yılında vatanlarından sürgün edilen aslî insan unsuru Özbekistan, Kırgızistan, Kazakistan, Azerbaycan, Türkiye, Rusya Federasyonu, ABD gibi ülkelerde dağılık olarak yaşamaktayken bölgede Türklüğün izlerini taşıyan maddi ve manevi kültür unsurları sahipsiz kalmış, adım adım yok oluşa bırakılmıştır. Nüfus ve dilden arındırılan coğrafyalar yıllar geçtikçe millet hafızasından yavaş yavaş silinir, uzak hatıralar hâline dönüşür ve vatan olma vasfını kaybeder. Bu sebeple sınırlarımız dışında kalmış ve Anadolu Türklüğünün bir halkası durumunda olan Türklerin dil ve kültürlerinin korunması için ne kadar mücadele vermek gerekiyorsa Ahıska Türklerinin vatanlarına dönüş ve bu coğrafyada Türkçenin konuşulur bir dil olmasını; coğrafya, millet ve dil üçlemesini yeniden sağlamak için de mücadele vermek gerekir.

Sonuç olarak şunu söyleyebiliriz: Ahıska bölgesinin vatan olarak kalması, başka topraklarda yeni hayatlar kuran Ahıska Türklerinin ve Anadolu Türklüğünün hafızasından silinmemesi için sürgünle zulme uğrayan, vatansızlaştırılan, kimliksizleştirilen soydaşlarımızın vatanlarına dönebilmeleri sağlanmalı, bunun için gereken her türlü siyasi ve hukukî mücadele verilmelidir.

KAYNAKLAR

- Aktaş, Şerif (2001), "Türkçenin Kimseye İhtiyacı Yok!", Türk Yurdu, Cilt 21, sayı: 162-163, s. 38-39.
- Demiray, Erdinç (2011), Ahıska Türkleri Ağzı, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Erciyes Ü. Sos. Bil. Enst.
- Ergin, Muharrem (2000), Türk Dil Bilgisi, İstanbul, Bayrak Yayınları.
- Karaağaç, Günay (2009), Dil Tarih ve İnsan, İstanbul, Kesit Yayınları.
- Türkçe Sözlük (2005), Ankara, Türk Dil Kurumu Yayınları.

Hayat nedir? Kimi insanlar için güllük güllüstanlık bir bahçe, kimileri için Tevfik Fikret'in dediği gibi çakıllarla, dikenlerle dolu ve insanın canını yakan bir yol, kimilerine göre de acısıyla tatlısıyla yaşanan ömürle sınırlı yaşam dilimidir.

Bana göre hayat bir paylaşım sofrasıdır. Bazı insanların tıka basa doyduğu, bazılarının aç kalktığı, bazılarının kırıntılarla yetindiği, bazılarının da başkalarının lokmasına göz dikerek zorbalıkla ekmeğini elinden almak için çırpındığı bir sofradır... Bu sofradan doyarak kalmak da aç kalmak da bir bakıma bizim elimizdedir. Önemli olan ne istediğini bilmektir. Yaşamdaki payını alırken adil olmaktır. Elindeki fazla lokmayı başkasına verebilmektir. Açgözlü olmamaktır.

Hayat denilen yolda adım adım ilerlerken çok farklı kişilerle karşılaşmak mümkündür. Bazen bize çelme takıp düşürmek isteyen kötü niyetliler, bazen de kolumuza girerek o zorlu yolu daha rahat kat etmemizi sağlayan güzel insanlar da çıkabilir. Biz mutluken sohbetleriyle mutluluğumuzu karartmaya çalışanlar olduğu gibi mutsuzken bizi gülmseten insanlarla da karşılaşırız.

Engelsiz bir hayat düşünülemez. Bazı engeller, kolaylıkla ve ufacık bir gayretle aşılabilecek türdendir. Ancak aşılması çok zor ve uzunca zamana gereksinim duyduğumuz sorunlarımız da olabilir. Doğal olarak zaman zaman ümitsizliğe, karamsarlığa kapıldığımız günler yaşayabiliriz. "Olmayacak, başaramayacağım, bu sorunun üstesinden gelemeyeceğim." diyerek olumsuz düşüncelere de dalabiliriz. O dönemlerde bizi yüreklendiren insanlara ihtiyacımız vardır. Bir yakınımızla, arkadaşımızla, komşumuzla paylaşmak isteriz. Hayata güzel bakan kişiler etkili konuşmalarıyla verdikleri olumlu örneklerle gücümüze güç katarlar. Onlarla dertleştiğimizde ufacık bir ümit ışığı yanar içimizde... O ışığı güçlendirmek kendi elimizdedir. Avrupa-

lıların, Amerikalıların herkesçe bilinen sözlerinden biri: "İmkânsız diye bir şey yoktur. Zoru başarabiliriz, imkânsızsa biraz zaman alır." Demek ki aşılmayacak engel yok. Sadece bazı engeller biraz fazla uğraştırabilir ve zaman alabilir. O kadar...

Orhan Veli "Dalgacı Mahmut" şiirinde şöyle söylüyor:

*"İşim gücüm budur benim,
Gökyüzünü boyarım her sabah,
Hepiniz uykudayken.
Uyanır bakarsınız ki mavi."*

Bakınız Cemal Süreya ne diyor bir şiirinde:

*"Sabahlarımızı renklere boyayacak,
insanlara ihtiyaç var şu dünyada..."*

Hayat bize yüce Allah'ın sunduğu bir mucizedir. Ömür ile sınırlanmıştır ama içini güzelliklerle doldurabilmek bir bakıma bizim elimizdedir. Yaşamı çekilebilir hâle getirmek için olumlu düşünelim ki sonuç da olumlu olsun. Bir düşünürün söylediği gibi "Hayat bir aynadır. Siz ona gülümserseniz o da size gülümser." Dilerim yaşamımız boyunca sabahlarımızı ıslık ıslık renklerle boyayacak, içimizdeki umudu hep yeşil tutacak insanlarla karşılaşırız.

ŞEHİT DÜŞER MEHMET'İM

Asker ocağında andını içer,
Allahu Ekber der hücumu geçer,
Görevdir askerlik zevk ile seçer,
Bayrak elde şehit düşer askerim.
Nice civanları alır yanına,
Bir mangayla çıkar gâvur dağına,
Mehmet teğmenim der komutanına,
Bayrak elde şehit düşer askerim.
Şehit düşer ömrün ilkbaharında,
Nice hayalleri vardır yarında,
Şehadeti arar gül diyarında,
Bayrak elde şehit düşer askerim.
Acı haber tez duyulur dostuna,
Al bayrak örtülür tabut üstüne,
Adını yazarlar şehit büstüne,
Bayrak elde şehit düşer askerim.

Rabia BARIŞ

Kur'an, Hz. Muhammed(sav)'in getirdiği en büyük mucizedir. Beşeriyet onca uğraşlarına rağmen onun aynısı değil uzaktan ve yakından benzerini bile ifade edememiştir, onun gibisini ortaya koyamamıştır. O, Allah'ın gönderdiği diğer ilahi kitaplarında fevkindedir.

Yaşamın içinden güncel diyebileceğimiz her insanın ilgilendiği haberler ve olaylar Kur'an'da yer alır. Yaşlı Sare'ye melekler çocuk müjdelediğinde gösterdiği tepki bunlardan biri olduğu gibi diğer ilahi kitaplarda yer verilmeyen Firavun'un karısının durumu ve duası da anlatılan bu olaylardan biridir.

Firavun'un karısı, Kur'an'ın anlatımıyla onu hidayete götürecek Hz. Musa'nın nehirde bulunması üzerine Firavun'u yönlendirmesiyle onun sağ kalmasında çok etken bir rol oynayacaktır. Kasas suresi 9. ayette bu durum şöyle ifade edilir: "Firavun'un karısı: 'Bana da sana da bir göz bebeği, bunu öldürmeyin, belki bize yarar ya da evlat ediniriz.' dedi ve onlar farkında değillerdi."

Firavun, kahinlerin uyarısı üzerine kendini ve yönetimini korumak için İsrail oğullarının tüm erkek çocuklarını hiç tereddütsüz ve acımasız öldürmekteydi. Bu emir ve kanun geçerliken suda bulunan bebek Musa'ya Firavun'un eşinin kalbi ısınmış ve Kur'an'ın anlattığı şekilde Firavun'a müdahalede bulunmuştu.

Asiye'nin 'belki bize yarar bir faydası dokunur' ifadesiyle beklentisi sonuçta ortaya çıkacak ve Firavun'un sarayında en etkili ve yetkili konumdaki Asiye, Musa'nın getirdiği ilahi mesaja karşılık verecek, halis inananlardan olacaktı.

İlahlık iddia eden, her şeye hükmettiğini zanneden güç sahibi Firavun, başlangıçta basit ve değersiz gördüğü Hz. Musa karşısında beklentisinin aksine gün geçtikçe başarısızlığa düşmektedir. İşin başında sihirbazları onu terk etmişti. Firavun'un ifadesiyle 'onun izni olmadan ondan başka rab edindiklerinden' onlara ceza ve diğerlerine caydırıcı olsun diye ayaklarını ve kollarını çaprazlama kestirmişti. Hz. Musa'nın güçlü ilahi daveti karşısında Firavun, kendi çıkarı adına paniğe düşmüştü. Her panikte kendinin ve sisteminin gücünü kaba kuvvetle göstermeye çalışıyordu. Yıllar önce çok inandığı kahinlerin haberiyle telaşa düştüğü Musa, bugün karşısında durmakta ve üstelik ona karşı hep başarı elde etmektedir.

Uzun yıllar benliğine yer eden Musa korkusu, dahası kendi konumunu ve sistemini kaybetme endişesi Firavun'u tam anlamıyla şaşırtmıştı. Bu endişe, korku ve ruh haletiyle devletin tüm gücünü Hz. Musa'ya ve ona inananlara karşı acımasızca kullanmaktaydı. Çok yakınından da olsa Hz. Musa'ya inananlara hayat hakkı tanıyıyordu.

Firavun'a rağmen Hz. Musa'nın getirdiği ilahi mesajları kabul eden Asiye, sarayın ona sağladığı bilgi imkân ve yetenekler avantajıyla ilahi mesajları doğru ve ayrıntılı şekilde anlamış, algılamış ve gerçek bir mümine olmuştu.

Uzun yıllardır Musa korkusuyla paranoyak bir konuma giren Firavun, çok yakını eşi Asiye'nin Hz. Musa'ya inandığını öğrendiğinde çıldırma çasına diğerlerine uyguladığı işkenceleri ona da yaptırmaya başlamıştı. Firavun ve diğer devlet yöneticileri, gözü dönmüş bir canavar olmuşlardı adeta. Kendileri ve devletleri için en büyük tehlike gördükleri Hz. Musa'nın mesajlarına inanan herkese acımasızca işkence ediyorlar ve kendilerine dönmezlerse sonuçta katlediyorlardı.

Hz. Asiye de tam bu süreçte fark edilmiş ve hiç tereddütsüz işkence sürecine alınmıştı. Firavun'un adamlarının ve sisteminin acıması yoktu. Kendi karısına, kendinin ve sisteminin geleceği adına hiç acımayacaktı.

Aydın ve mümine Asiye, tüm bunları çok iyi biliyordu. Acımasızdılar ve aflatları da yoktu.

İşte Kur'an, bunca bu yaşananları Tahrir suresinde Hz. Asiye'yi müminlere örnek göstererek özlü ve mucize bir şekilde onun dilinden duasıyla

şöyle ifade eder: “Rabbim! Bana katında, cennette bir ev yap. Beni Firavun’dan ve onun yaptığı işlerden koru ve beni zalimler topluluğundan kurtar!” (Tahrim suresi 11. ayet)

Günümüzdeki ifadesiyle Asiye, yalnız Mısır’ın değil o günkü dünyanın ‘first lady’siydi. Büyük ve güçlü bir devlette, devletin en tepesinde bulunanlardan olarak dünyanın her türlü imkân, fırsat, güzellik, rahat ve şatafatına sahipti. Saraydaydı ve sarayın en yetkililerindendi. Elbet bu imkânları bu güzellikleri bırakmak zordu, hatta imkânsızdı. Yaşadığı sarayı, güzel evi, imkânı, konforu ve lüksü bırakmak istemezdi.

Bu konumda olan bir müminin ahirete yönelik duası elbette bu içinde bulunduğu nimetler dahilinde olacaktı. Muhtemelen bunun için Hz. Asiye, içinde yaşayacağı bir sarayı Allah’tan cennette istemişti. ‘Beyt’ kelimesi ev anlamında olduğu gibi villa, köşk ve saray anlamında da kullanılır.

Hz. Asiye’nin duasında istediği ev, onun dilinden bilinçli olarak adeta tarif edilmiştir. Müslümanın en büyük arzusu, ahirette ebedî cennete girmektir. Hz. Asiye bu duasında sadece cenneti istemiştir. Halis imana ulaşmış, Allah’tan cennette bir ev, bir köşk, bir kasr, bir saray istemiştir. ‘Beyt’ kelimesin nekre olarak kullanılması Hz. Asiye’nin dünyadaki saraylardan daha güzel, Allah’ın lütfuna kalmış herhangi bir saray isteğini ifade eder. Böylece Asiye, seküler ve bencil de davranmamıştır. Beyten, herhangi bir ev, saraylardan bir saray anlamındadır. Firavun’un sarayı ya da rablik iddiasıyla Firavun’un ona verdiği saray değil. Cennette ona özel saray da ona yetmemiş ve bu sarayın hemen Allah’ın yanında, ona yakın, onun yakınında olmasını da istemiştir. ‘İndeke’ ifadesi bunu ifade etmektedir. Tanrı’nın hemen yanında yer almayı istemek ekstra din ve ilahi bilgilere sahip olanların isteyebileceği, düşünüp dile getirebileceği bir duadır.

Dünyaya müteallik olarak da Allah’tan onu Firavun ve Firavun’un amel, iş ve davranışlarından kurtarmasını istemiştir. Firavun’dan kurtarılmayı istemek firavuna olan nefreti ve onun katlanıla-

mazlığını ifade eder. ‘Amelihi’ ifadesi ise Firavun’un Hz. Asiye ve diğer Müslümanlara yaptığı işkence ve kötü muameleleri ifade eder. Bazı tefsirciler bunu eş olarak Firavun’un Asiye’ye karşı fiili olarak açıklamışlardır. Kurtar, ifadesini tekrar ederek zalim kavimden kurtarılmayı ister. Zalim kavimden maksat elbet Firavun’un adamları, devletin işleyiş sistemidir. Firavun’dan kurtulmak, kurtarılmak elbet yetmiyordu. Firavun’un kurduğu ve Müslümanlar aleyhine işleyen bir devlet mekanizması vardı. Firavun ölse bile sistemi otomatikman işleyecekti. Hz. Asiye, Firavun’dan kurtulmanın yeterli olmayacağını bildiği için Firavun ve amelinden kurtar ifadesinden sonra zalim kavimden de kurtar ifadesiyle duasını bitirmiştir.

Tefsirlerde bu konu anlatılırken Hz. Asiye’nin duasını Allah’ın kabul ettiği ve ona cennette istediği sarayı gösterdiğinde gülümsediği ve tam o anda da ruhunun kabzedildiğine vurgu yapılarak yaptırdığı işkenceye rağmen gülümsemesine sınırlanan Firavun’un son öldürücü işkenceyi üzerine gönderme emrinin bu açıdan boşa çıktığı anlatılır. Hz. Asiye çoktan cennette, Allah katında, evine kavuşmuştur. Firavun’un fani sarayı dünyada yüzlerce kez yapılan, yaptırılan sarayların, beyaz sarayların Asiye’nin evi yanında hiçbir değeri yoktur.

Mucizu’l-Beyan’ın ifade ettiği üzere elbette böyle bir Asiye kadın erkek tüm müminlere en güzel örnektir.

MÜBTELA

O bedii gözler midir?

Bana müessir şiirler yazdıran,

Karakaş keman mıdır?

İptilayla kalem tutturan,

Fusun bakışların mıdır?

Beyaz kâğıtları kömüre bulatan,

Esmer olduğun için midir?

Seni bende mübtela kılan...

Mazlum AKYÜZ

Lise öğrencisi olduğum yıllardı. Her zaman / mutâdım üzere yine ilk fırsatta, soluğu tarihî Bâyezid / Sahafflar / Kitapçılar çarşısında almıştım.

Olanca paramı -kendime göre- kılı kırk yararak seçtiğim kitaplara -çekinmeden- sarf etmiş; koltuğumda, geçmiş zamanın küflü izlerini taşıyan kitaplarla bir an evvel baş başa kalmak arzu ve heyecanıyla dolup taşıyordum.

Bâyezid Camii'nin sol yanında ihtişamla yer alan ve dört bir yana uzanmış dalları ve yapraklarıyla tabii bir gölgelik olan tarihî büyük çınar ağacının çevresindeki masalardan birine oturmuştum.

Sanki orada sadece bir ben, bir ulu çınar, bir de şimdilik konuları meçhul kitaplarım vardı. Ürkek, çekingen; o nispette cesur, atılgan ve girişken; mübarek güvercinlerin biteviye kanat çırpışlarından hâsıl olan senfonileri de için cabası.

İşte böyle bir ruh hâli içinde “Gel keyfim gel!” diyerek beylik çayımı istemiş, o çok sevdiğim İstanbul'un kendine has nefasetteki, susamlı simit ve çay ziyafetime, satın aldığım kitapları mütalaa eşliğinde başlamıştım ki bu tozlu kitaplar arasında hayatıma yön verecek keyfiyette, çok manalı, küçücük bir el kitabının bulunduğunu nereden bilebilirdim?

“Mefkûreci Muallim” / “Ülkücü Öğretmen” kitapçığı -hatırladığım kadarıyla- 1917 Rus İhtilâli'nden önceki Rusya'da yaşamış vatansever bir Rus profesörün kısa hayat hikâyesinden bahsediyordu.

Yerinde bir hareket ve büyük bir fedakârlıkla, hayatının en başarılı ve rahat bir döneminde yani mesleğinin her yönden zirvesindeyken, her şeyini geride bırakarak yaptığı garip ve şaşırtıcı, büyük dönüşü konu edinen, son derece enteresan bir eserdi.

Rus profesör, bütün güzel ve yüksek yaşayışına ve geniş nüfuzuna rağmen “Kendi derdim billah gelmez yâdıma!” diyen nâdir, müspet milliyetçilerden ve “Kimin himmeti milleti ise, o tek başına

küçük bir millettir.” hükmüne lâyıık, asîl ruhlu bir âlimdi.

Bu hatıratı kaleme alırken, bu vatanseverlik tavrı bana Afrika kâşiflerinden, gezgin David Livingstone'a Güney Afrika'daki bir derneğin:

- Bulduğunuz yere ulaştıracak iyi bir yol buldunuz mu? Eğer buldunuzsa, bize bildirin de size katılmak isteyenleri yanınıza gönderelim, şeklineki istek mektubuna, Livingstone'un:

- Buraya iyi yol olması hâlinde gelmek isteyenleri ben istemiyorum. Benim, yol olmadığı hâlde buraya gelmek isteyenlere ihtiyacım var.” (Mehmet Dikmen, Zaman 2, 2 Temmuz 1998) diye verdiği, cidden çok düşündürücü cevabını hatırlattı.

Nitekim, vatanperver profesörümüz de Rusya'nın ve Rus milletinin çağdaş medeniyet seviyesine, sırf Moskova'da oturarak ulaşamayacağını bilincindedir. Hayatının en büyük dönüşünü yapar. Köyüne gider. İlkokul öğretmenliğine başlar. Kabiliyetli gençleri teşhis ve tespit ederek Moskova'daki arkadaşlarına gönderir. İlgili yerlere yerleştirilmesini ister. Beceri ve kabiliyetleri doğrultusunda yetişmelerini sağlar.

Velhasıl insan sarrafı olması, kabiliyetleri keşfetmesi, kimin hangi işi başarabileceğini sezip anlaması; zararlı olabilecek çocukları tanıyıp, zamanında gereken tedbirleri alarak onları tabii mecralarına yöneltmesi -zamanla- Rusya'ya çok değerli sanatkâr ve ilim adamları kazandırır.

Şimdi, düşünüyorum da 1952 – 55 arası; 3, 4 ve 5. sınıfları köyümde birlikte okuduğum ilkokul arkadaşlarım, bir bir gözümün önünden geçiyor.

Eğer diyorum, en kutsal görevi yapan ilkokul öğretmenlerimiz, genellikle -o Rus öğretmen gibiteşhis ve tespitite isabet etseler; gerekli makamlarla irtibat hâlinde bulunsalar; devlet de bu imkânı onlara bahşetmiş olsa belki de bugün kabiliyetlerinin dışında bir geçim yolunu tutturanlar vatan, millet ve devlete çok daha büyük, birer hizmetin sahipleri olarak karşımıza çıkacaklardı.

Nitekim öğrenci arkadaşlarımdan Veysel, yaratıştan resim kabiliyeti çok yüksek bir öğrenciydi. Sınıfın tavana yakın dört duvarı, özene bezene yaptığı mevsimleri gösteren resimleriyle süslenmişti. Hepsi de Veysel arkadaşımızın yaptığı harika resimler olup, maharetle çizilmiş ve boyanmışlardı. Her biri alâkalı mevsimin ana karakterlerini çok canlı bir şekilde gösteriyordu. İstanbul'da başladığı kunduracılığa, İsviçre'de bir kundura fabrikasında devam etmiş, oradan emekli olmuş, bir süre sonra ise Rahmeti Rahmana kavuşmuştur. Oysa sanat dünyasında ünlü bir ressam olarak seçkin yerini almış olabilirdi.

Ali, okumaya çok düşkün, o nispette çok çalışkan biriydi. Ne yazık ki okuyamadı. O da İstanbul Bayezid'de kunduracı çırağı olarak çalışmak zorunda kalmıştı. Öyleyken bile Batı Edebiyatı'nın bütün klâsik eserlerini büyük bir istek ve şevkle okumuş, Batı'yı bizzat kendi edebî eserlerinden tanımıştı. İlgi duyduğu sahada tahsil edebilseydi büyük bir edip olacak, kim bilir belki de Nobel'e aday bile gösterilebilecekti.

Hüseyin, sanki hesap kitap adamıydı. Okulun kooperatifini işletir, üstelik kâr da ederdi. Çok zeki ve hesaba çok düşküdü. Okuyamadı. İstanbul'da bir okula hademe olarak girdi. Okusaydı, meşhur bir ekonomi uzmanı kimliğiyle yetişebilirdi.

Süleyman, okul tiyatrosunda Fatih Sultan Mehmed'i oynamıştı. Kunduracı oldu. Hakikaten ince uzun boyu, esmer cildi ve kıvrık burnuyla rolünü çok güzel şekilde başarmıştı. Geleceğin başarılı bir tiyatro oyuncusu olabilirdi. Bunlar gibi daha nicelerini sayabilirim. Sadece örnek vermek istedim.

Bunların içinde, belki en yeteneksiz ben idim. Hasbelkader, zor şartlar altında olsa da okuma fırsatı bulabilmişim. Ama -ne yazık ki- ben de ben benden haberdar edecek, ne olmam gerektiğini bana zamanında söyleyecek ve beni istidadım istikametinde yönlendirecek rehber öğretmenlerden mahrum olarak yetişecektim.

Bu hatırayı, çok değerli öğretmenlerimizi ten-

kit etmek için yazmış değilim. Onların, bütün imkânsızlıklara rağmen, nasıl bir cehd ü gayret içinde olduklarını yakından bilen biriyim. Aslında öğretmenlerimizin çok daha başarılı olmaları, onlara hazırlayacağımız yeterince zaman, düzgün bir mekâna, her türlü eğitim ve öğretimi sağlayacak imkânlarla bağlıdır. Yoksa, lüzumundan fazla kalabalık sınıflarla baş başa kalan öğretmenden tam bir başarı beklemek elbette abes olur.

Örnek olarak sıraladığım ve Türkiye'de daha nice böyle keşfedilmemiş dehaların açmadan solduğunu görmek beni hâlâ üzen bir husustur. O zamanlar, gerçi öğretmen olmak istemiyor değildim fakat henüz kesin bir karar vermemiştim. Ta ki o kitabı okuyuncaya kadar.

YALANCI

Yüreğim resminin şeklini alan,
Ellerin sözüne uyan yalancı.
Duygunun özünü sitemde bulan,
Ağızına geleni sayan yalancı.

Seninle felekten yılları çaldım,
Gözüne bakarak hayale daldım.
Sadakat içinde mecnunun oldum,
Verdiği sözlerden cayan yalancı.

Ödülüm olmuşken verdiğin çile,
Ne kadar anlatsam hepsi nafîle.
Cenneti hak ettim sevabım ile,
Yalnızca günahı duyan yalancı.

Üzmeye kıymadım katlandım derde,
Duygumun dergâhı bastığın yerde.
Ne kadar dedimse sevda var serde,
Kalbinden inancı soyan yalancı.

Zeytin gözlerinde sevda var sandım,
Seneler boyunca boşuna yandım,
Hani sen eceydin ben de hakandım,
Beni yarı yolda koyan yalancı.

Artık bundan sonra dargınım dargın,
Sensiz de yaşarım sevdaya sürgün.
Aklına estikçe senede bir gün,
Ben de seviyorum diyen yalancı.

Mehmet NACAR

Anadolu insanında, Allah Resulüne olan muhabbeti o kadar güçlü ki 81 vilayetimizin isim taramasını yaptım!

Şuna sevinerek şahit oldum:

Siirt'ten Sakarya'ya...

Diyarbakır'dan Karaman'a...

Elazığ'dan Edirne'ye...

77 milyon insanın en fazla taşıdığı isim;

“Ehli beyt ismi...” “Fatmalar, Mehmetler, Ayşeler, Mustafalar, Emineler; Aliler, Haticeler, Ahmetler, Zeynepeler, Hasanlar, Hüseyinler...”

Bugünkü sohbetimizde, “isim vermenin önemi” üzerinde durmak istiyorum!

İsimler, ‘kimliğe’ dönüşüyor!

İsimler, ‘hayatın rengi ve boyası’ oluyor!

İsimlerle sanki asırlar sizlere, ‘tebessüm’ ediyor!

Bizim kültürümüzde, inancımızda, örfümüzde isim verme büyük bir önem taşımaktadır.

Kur’an’da ne buyruluyor:

“Allah Âdem’e (gerekli olan) bütün (eşyanın) isimlerini öğretti.” Bakara, 31)

İnsana, ilk öğretici Yüce Yaratıcıdır.

Araf süresinde buyruluyor:

“En güzel isimler Allah’ındır. Bundan dolayı Allah’a onlarla dua edin.”

O isimler, her biri insana, onun tefekkür dünyasına tecelli ediyor...

İfade ettiğimiz gibi, isim ‘kimliktir...’

Hadis, “Şüphesiz ki sizler kıyamet günü isimlerinize, babalarınızın isimleriyle çağrılacaksınız. O hâlde isimlerinizi güzel koyun.”

Allah’ın Resulü buyuruyorlar:

“Çocuklarınızı peygamberlerin adlarıyla adlandırınız.”

İsim tercihi bizim kültürümüzde yer alan/ güzel izler bırakan salih kişilerin, sadıkların, âlimlerin, ariflerin, gazilerin, erenlerin, alplerin... isimleri öncelikle yer almalıdır...

Elbette ki ‘güzel’ ve ‘çirkin’ isimlerin tasnifini çok iyi yapmalıyız.

Savaşı ve şiddeti, acıları ve elemeleri, kötülükleri ve çirkinlikleri çağrıştıran isimler kesinlikle verilmemelidir.

Güzel isimlerle çağrılmak yaşadığımız coğraf-

yayı da o isimlerle bezemek ne kadar doğru olur, değil mi?

Ecdadımız isim vermede o kadar itinayla hareket etmişler ki o isimlerle, ‘tarihi...’ maziye günümüze taşımışlardır! İsimlerle, ‘insan ve eşyayı...’ bütünleştirmişlerdir!

İsimler, bir bakıma coğrafyanın da ‘tapusu...’ olmuşlardır!

Allah’ın Resulü buyuruyorlar:

“Biz Uhud’u severiz, Uhud da bizi...”

Uhud bir dağdır...

Sıradan bir dağ mıdır?

Hayır! Orada, İslam’ın büyük şehitleri/ şahadetleri vardır!

Vatan coğrafyasını mübarek kılan nedir?

“Şehitlerimiz ve gazilerimizdir...” Ve coğrafyayı her biri eser bırakarak ‘imar ve ihya eden...’ şanlı geçmişimiz ve ecdadımız, ecdat hatıralarımızdır!

O hatıralara baktığımızda, bu millette Allah Resulüne olan ‘muhabbeti...’ yaşarız!

Bu millet, kendi askerine ‘Mehmetçik...’ ismini vermiştir...

Günümüzde de Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) verilerine göre en çok verilen isimler arasında “Mehmet, Fatma, Mustafa, Ayşe ve Ahmet...” isimleri kullanılmaktadır.

Günümüzde, Mehmet ismini taşıyanların sayısı, “Bir milyon 416 bin...”

Fatma ismini taşıyanların sayısı ise, “Bir milyon 298 bin...”

Doç. Dr. Ercan Alkaya bir makalesinde şöyle der:

“Bir milletin yaşayışı, inançları, kültürel değerleri adlarına da yansıdığından ad ve ad verme incelenmeye değer bir konudur.”

Ad bilimcisi Adolf Bach, “Bir ulusun ad/isim hazinesi, onun geçmişteki ve bugünkü zihinsel, ruhsal durumunun anlatımıdır” der.

Özel adlarla ilgilenen bilim dalına, ‘onomastik’ adı veriliyor.

Onomastiğin kişi adlarıyla ilgili dallarından biri ise “antroponim (kişi adları bilimi)” olarak bilinir.

Oğuz Kağan Destanında, kişiler gösterdikleri

'hünerlerine' göre ad alırlar.

İster kişi ismi olsun,
İsterse yer ismi (dağ, nehir, ova...) bu milletin
hafızasıdır.

Geçmiş, hatıralarıdır!
İsim, insanla 'şahsileşir...' karaktere dönüşür!
Yaşadığınız şehir, içindeki değerlerle anlam ka-
zanır!

Harput'u, anlatırken nasıl bir ifade kullanırız;
Orada, "dokuz asırlık tarihi teneffüs ederiz..."
Harput, "âlimler, arifler, alpler, gaziler, eren-
ler..." yatağıdır!

Harput'ta, her meşit, her türbe, her çeşme, her
eser sizi tatlı bir hikâyeye götürür...

Onunla halleşir,
Onunla dertleşir,
Onunla tarihi konuşursunuz...
Özetle şunu ifade etmek isterim:
Her isimde, bizim 'köklerimiz...' olduğunu
bileceğiz!

O köklerin, 'sürgün vermesi...' bahara işaretler.
Oturduğunuz/ ikamet ettiğiniz binanın ismin-
den tutunuz da

Sokağınızın ismine, mahallenizin ismine,
Caddenizin ismine,
Bulvarınızın ismine,
Park ve bahçenizin ismine,
Çok dikkat ederim!

O isimler, bizlere 'tefekür dünyamızı...' çağ-
rıştırmalıdır!

Mazi ile hâl arasında, 'köprü...' olabilmelidir!
Tarihî hafızamızı ve hatıralarımızı, geçmişin
güzelliklerini, 'sıcak, diri ve canlı...' tutmalıdır!

Geçmiş, bütün güzellikleriyle
Duymak ve 'bugünde yaşamak...'
Resimler, desenler, motifler, şekiller
Hayalimdesin her bir isimle!

Gezerken bu şehri, bu vatan coğrafyasını, bir
baştan öte başa

Duymak isterim ecdat sesini,
Solumak isterim, o efsunkâr havayı!
Muradımız nedir? Ülkemin, 'ışıkları hiç sön-
mesin...'

Vatan coğrafyamda aydınlık yüzler hiç eksil-
mesin!

İSMAİL ÖZMEL VE ESERLERİ ÜZERİNE BAZI DÜŞÜNCELER

Abdülkadir GÜLER

İsmail Özmel sanat ve kültür dergilerinde yaz-
dığı, şiir, deneme ve tarihî makaleleriyle tanı-
dığım bir hukukçu ve şair ve yazar, dolu dolu
bir kültür adamıdır. Onunla dostluğumuz 40 yılı
geçer. Çoğu zaman şiir ve yazılarımızla aynı der-
gilerin sanat, kültür sayfalarında yan yana at koş-
tururuz. Menfaate dayanmayan bir dostluğumuz
vardır. Bir ara Yeni Söke gazetesinin sanat, kültür
sayfasını yönettiğim günlerde (1999) aynı say-
famda ara sıra şiirlerini de yer alırdı. 1999 yazın-
da bana *Her Mevsim Bahar* adını taşıyan bir şiir
kitabını göndermişlerdi. 14. 8.1999 tarihli *Yeni
Söke*'de İsmail Özmel için şunları yazmışım, o gün-
lerin anısına bir cümleyi sizinle paylaşmak istiy-
orum: İsmail Özmel'i yaklaşık otuz yıldır (şimdi 45
yıl oldu) sanat ve kültür dergilerinde yazdığı şiir,
deneme yazılarıyla tanıyorum. İsmail Özmel aynı
zamanda bir hukukçu ve avukattır. Halen Niğde'de
mesleğini sürdürüyor. Özellikle Türkçe konusunda
güzel ve yerinde yazılmış deneme ve özlü makaleler
kaleme almıştır, diye yazmışım.

Nereden nereye? İnsanoğlu kanatsız bir kuştur.
2008 yılında 16. Uluslararası Hazar Şiir Akşamları
rında bir araya geldik ve kucaklaştık. Ondan sonra
bir iki etkinlikte yine yan yana geldik. Dostluğumuz
hâlâ devam ediyor.

İsmail Özmel, sanatımıza, kültürümüze ve
şiiirimize sevdalı bir insandır. On yıldan bu yana
Niğde'de kendi kıt imkânlarıyla Akpınar Sanat ve
Edebiyat dergisini çıkarıyor. Şu andaki Akpınar
dergisi 55 (Ocak-Şubat 2015) sayıya ulaşmıştır.
Derginin ilk sayısından bu yana devamlı bana gel-
miyor. Onları ciltleyip kitaplığında saklıyorum.
Hepsi birer kültür hazinesidir. Bunlar ilerisi için
çocuklarıma ve torunlarıma bırakılacak en büyük
mirastır bence. Sağ olsunlar arasına şiir ve yazıları-
ma da yer veriyorlar. Sırası gelmişken sıcak ilgile-
rinden dolayı teşekkürlerimi sunmak istiyordum.
Aslında bu yazım İsmail Özmel için geç kalınmış
geç yazılmış bir yazıdır. Aslında Sayın Özmel'in
böyle kırık, dökük bir yazıya da ihtiyacı da yoktur.

Ben şahsen İsmail Özmel'i şiirlerinden dolayı daha yakından tanıyorum. Kimi zaman heceli, kafiyeli, kimi zaman da serbest yazıyor. Hece ölçülü, kafiyeli ve daha çok da serbest yazıyor. Aslında içinden geldiği gibi yazıyor. Dizelerinde kirliliği ve aşınmış sözcükler, çalı çırpı bulamazsınız. *Mevsim Bahar* başlıklı şiirinde çocuklara ve çiçeklere göndermeler yaparak şunları yazıyor:

*Mademki mevsim bahar
Bana çiçekleri verin çocuklar
Bana çiçek getirin
Mademki mevsim bahar.*

*Mademki mevsim bahar
Yeşeren otlar, ısınan toprak
Buğu buğu bereket
Cemre cemre can
Damarlarımda coşan kan
Bir zevk bir tazelik
Bahar gençlik, bahar heyecan¹*

İ. Özmel, *Mevsim Bahar* derken kuşları, ağaçları, yeşil bahçeleri, ısınan toprağı, baharın müjdesini veren cemreleri unuttur mu? İşte baharın bir cemre, bir heyecan, ısınan toprak, bir gençlik ve hatta uçurtmalarıyla evreni süsleyen çocukları düşünüyor bu şiirinde

Her şairin şiir konusunda ayrı bir görüşü vardır. İsmail Özmel'le yapılan bir söyleşide şiirimiz hakkında görüşlerini şu şekilde dile getiriyor:

Şiir çok renkli ve çok boyutlu bir kavramdır. Onu kitaplarımda kısacık bir zamanın uzun süren sarkışıdır. Gerçek şiir bir ifade zirvesi ve duyguların, hayallerin fırtınalı tepesidir. Yine şiir bazen bir çile, bazen bir mutluluk zirvesidir. Dünyanın renklerine el sallamış bir rint, bir ruh adamıdır. Şair ise kelimelerle nefes alan, mısralarla yaşayan, dile kendini adanmış bir gönüllüdür. Ücreti tatmin ve takdirdir. Şiir kısacık bir zamanın uzun süren sarkışıdır, şeklinde tarif ediyorum. Tarihini, coğrafyasını, eserlerini ve değerlerini bilmeden, insanlarını tanımadan ve sevmeden onun duygular, inançlar ve özelemler dünyasına girmeden kalıcı şiiri yakalamak mümkün değildir. Şiiri anlamak ve anlatmak için, önce onun ne olmadığına bakmalıyız².

¹ İsmail Özmel, *Her Mevsim Bahar / Şiirler-1995*

² İsmail Özmel, *Kültür ve Tarih sohbetleri*, H. Aslanla

İsmail Özmel, bunları söyledikten sonra bir başka konuşmasında şunları da eklemeyi edemiyor: Şiir duyguların ve fikirlerin doyum noktasında, sağanak sağanak yağmur gibi, mısraların hücumuna maruz kalan, bu yağmuru kalem ve kâğıda mısra oluklarına akıtan, hezeyanı önleyen insandır. Büyük ve yüksek duyguların, derin fikirlerin meydana getirdiği titreşim, dilin en yüksek seviyede kullanılması bizi şiirle yüz yüze getirir³

Geçenlerde Akpınar'la birlikte yeni bir kitabı daha bana ulaştı: *Yansımalar Bir Yol Hikâyesi / Eflatun Sordu*. Özellikle İsmail Özmel Bey'e burada beni unutmadığı için öncelikle teşekkürlerimi sunuyorum. Kitabın baskısı, kapak kompozisyonu ve dizgisi ustaca hazırlanmıştır. 106 sayfa olup İstanbul'da Roza Yayınları arasında çıkmıştır. Bu kitapta İsmail Özmel denemelerini, makalelerini tertemiz akıcı ve duru bir Türkçe ile kendine özgü düşünce ve felsefesini oluşturan değişik makaleleriyle tertemiz bir eser ortaya koymuştur. Kitabından dikkatimi çeken bazı konu başlıklarını vermek istiyorum: *Sunuş yazısı Nazım H. Polat tarafından kaleme alınmıştır. Nazım H. Polat, Sunuş yazısında İsmail Özmel'in özelliklerini üç noktada topluyor: a) Çalışkanlığı, b) Geniş kültürü, c) Hoşgörülü ve mütevazı tavrı. Kitapta yer alan bazı başlıkları buraya alıyorum: Felsefenin Kaderi (9), Felsefenin Mağduriyeti (10), Aklın Sınırları (14), Eflatun Sordu: Yaşlanmak Her Şeyin Sonu Mu? (13), Emekliler Derneği (24), Zaman Onu İyi Kullananları Asla Mahcup Etmez (32), Yaşlılık Bir Felaket Değildir (34), Uyumsuz Aileler ve Onların Çocukları (36), Ne Zaman Evlenmeli, (37) Çok Kültürcülük, Az Gelişmiş Beyinler (39), Eş Seçmek Kolay mı? (42), Önce Öğretmenlerden Başlamak Gerek (43), Komşuların Ne Kadarı Gerçek (44), Aklın Bilgili Bir Şekilde Kullanılması (46), Kuyunun Derinliği Ağzından Belli Olur (48), Mesafeyle Sevgi Arasında Bir İlgi Kurabilir mi? (49), Baba Evini Ziyaret (50), Kitap Seçmek ve Kitap Okumak (55), Kitap Nasıl Okunur (56), Tarih Ne İçin Öğrenilir? (57), Şiirler, Yazılar Neden Yalın Kat? (63), Marifet Daha Seyyar Satıcıların Tezgâhına Düşmedi (66), Mutluluğun Anahatarı (83), Her Şeyde Ölçü (85), *Düşün, Dürüst Ol*,*

Yapılan bir konuşma, 2.Baskı, Salkım Söğüt Yayınları 2011,Sayfa:122.

³ age. s. 162.

Çalış, Yalnız Değilsin (89), Ütopya, Akıl, İlim (98), Mutlu Olmak İçin İyilik Yapınız (91), Düşünmek Sanatı (92), Laiklik Evrensel Bir Huzur Kaynağı (95), Baba Evini Ziyaret (102).

İsmail Özmel'in Yansımalar'ından bazı örnekler vermeyi çok isterdim. Lakin yazım sınırlarını aştı. Okuma konusunda bazı düşüncelerine bir iki alıntıyla örnek vermek isterim:

Titiz bir birikimle bir gayretle yazılmış bir esere bir okumada nüfuz etmek kolay değildir. Tabii ki bu kitaptan kitaba, okuyucudan okuyucuya değişen bir durumdur. Eser, bir araştırmaya malzeme bulmak gayesi ile okunuyorsa kitabın hüviyetini yazarak (yazarı, kitabın adı, yayınevi, yılı ve yayınlandığı şehir adı) sayfasını belirterek not alması ve çalışmasında, kaynak göstererek faydalanmasını mümkün kılacak bir dikkatle okunmalıdır. Düz okuyucu eğer kitap kendisine ait ise beğendiği cümlelerin altını kurşun kalemle çizmelidir. Bir zaman sonra kitaba tekrar dönmek gerekirse ilginç bir değerlendirmeyi yapmaya da fırsat bulabilir. İlk okuyuşta dikkatini çekmeyen başka cümlelerin de en az eski çizdikleri kadar değerli olduğunu ve nedense birinci okumada dikkatini çekmediği görür. İşte bu okuma daha verimlidir ve istenen maksat bu sefer daha da belirgin hâle gelmiş olur. Böyle sistemli bir okuma imkânı bulanları kutlamak gerekir (s.56).

Sayın Özmel'in Yansımalar adlı eseri okunmalıdır. İnsanın varoluşu, felsefesi, yaşama dünyası, ömrü, hayatta sağlıklı kalma olgusu ve mutluluğun sırları konusunda bilgiler öneriyor. Daha doğrusu insanın bu evrende mutlu bir yaşamın serüvenini açık ve yalın bir Türkçe ile sergilemeye çalışıyor. Bu verimli ve öğretici çalışmalarından dolayı gönülden kutluyorum.

Sayın İsmail Özmel'in sanat ve kültürel çalışmalarından dolayı birçok ödülü vardır, ayrıca hayatı ve eserleri, tez konusu olmuştur. Bunlardan hepsinden önemlisi onun vatanperver, tarihine, milletine ve kültürümüze sevdalı bir insan olmasıdır. Daha Türkçesi adam gibi adamdır. Şiir ve yazılarında asla yıkıcı değil, eserleri incelendiğinde iklim coğrafyasının sıcaklığı ve çağlayan bir ırmak gibi etrafa berrak sular verdiği görülecektir.

Değerli hukukçu, şair ve yazar İsmail Özmel,

18 Aralık 1933 Niğde doğumludur. A.Ü. Hukuk Fakültesi mezunudur (1959). İLESAM ve Türkiye Yazarlar Birliği üyesidir. Sanat, kültür çalışmaları, şiirleri ve denemeleri *Millî Işık, Boğaziçi, Yesevi, Türk Edebiyatı, Filiz, Erciyes* gibi kültür ve sanat dergilerinde; Tercüman, Son Havadis, Kayseri Hâkimiyet, Ankara Başkent, Hür Anadolu gibi gazetelerde yayımlandı. Halen Niğde'de ikamet ediyor. On yıldan bu yana Akpınar dergisini çıkarıyor; Türk kültürüne ve edebiyatına hizmet ediyor.

Önemli eserlerinden bazıları:

Şiir: Bir Daha Yaşamak (1969), Zaman Kuşun Kanadında (1984), Çağır da Geleyim Güzel İstanbul (1986), Her Mevsim Bahar (1995), Türkçenin Rüzgârında (2004), İsmail Özmel'in Bütün Şiirleri (2006)

Biyografi: Adana Halk Şairi Sadık Çavuş (1969), Dünden Bugüne Niğdeli Şairler ve Yazarlar (1. cilt 1990, 2. cilt 2001)

Deneme-İnceleme: Özdeyişler (1970), Türk Musikisi ve Kültürümüz (1988), Dil ve Edebiyat Yazıları (1997), Kültür ve Tarih Sohbetleri (1999), Bindallı Yazılar, 55 Soruda Düşünen İnsan, Sihirli Zaman (2006)

Sonuç: İsmail Özmel bir hukukçu şair ve yazar olarak zamanını yaralı olarak geçirmiştir. Bir kenara çekilip kimileri gibi zamanını boşa harcamamış, içinde yaşadığı memleketine ve vatanına yarınlara kalıcı eserler hazırlamıştır. Zamanı yararlı ve erdemli olarak geçirmiş ve hâlâ yararlı olmaya gayret etmektedir.

Bu arada Niğde Belediye Başkanlığından bir ricam olacak Türk kültürüne bütün maddi ve manevi varlığıyla hizmet eden, Niğde'nin adını, kültürünü, yurt içinden yurt dışına kadar onurla taşıyan dürüst bir insan ve sanatçı olan Sayın İsmail Özmel'in adını bir caddeye veya sokağa veriniz. Sayın Özmel, bunu görmelidir. İki yıl önce sanat ve edebiyat dünyasında 50. yılı kutlandı. 75. sanat kutlamasında birlikte olmayı diliyorum. Tebriklerimi ve saygılarımı sunuyorum.

24 Kasım Öğretmenler Gününüz kutlu olsun.

Erciyes